

**Lapsen kasvun ja oppimisen tuki sekä tuen tarpeen toteutumisen
arvioiminen vuorohoidon kontekstissa**

Outi Pudas

Erityispedagogiikan pro gradu -tutkielma

Tammikuu 2018

Kasvatustieteiden laitos

Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Pudas, Outi. 2018. Lapsen kasvun ja oppimisen tuki sekä tuen tarpeen toteutumisen arvioiminen vuorohoidon kontekstissa. Erityispedagogiikan pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. 54 sivua.

Tutkimukseni lähtökohtana oli kiinnostus lapsen kasvun ja oppimisen tukeen sekä tuen toteutumisen arvioimiseen vuorohoidon kontekstissa. Tarkoitukseni oli kartoittaa myös vuorohoidon sekä varhaiserityiskasvatuksen henkilöstön välisen yhteistyön toteutumista lapsen tuen tarpeen prosessissa. Halusin selvittää, toteutuuko lapsen oikeus tukeen vuorohoidon arjessa ja millaisia yhteistyön käytänteitä vuorohoidon ja varhaiserityiskasvatuksen henkilöstön välillä on.

Tutkimukseni on luonteeltaan laadullinen tutkimus ja sen aineisto on kerätty puolistrukturoidulla teemahaastattelulla. Haastatteluihin osallistui yhteensä kahdeksan vuorohoidossa työskentelevää varhaiskasvatuksen ammattilaista kahdesta erikokoisesta kaupungista; viisi lastentarhanopettajaa sekä kolme varhaiserityiskasvatuksen henkilöä. Aineisto analysoitiin aineistolähtöisesti eli induktiivista analyysimenetelmää käyttäen.

Tutkimustulosteni mukaan lapsen kasvun ja oppimisen tuki ja tuen tarpeen arvioiminen toteutuivat vuorohoidon arjessa pääsääntöisesti hyvin. Lapsen yksilöllisiin tarpeisiin voitiin vastata, johtuen siitä, että vuorohoidossa lapsia on yhtä aikaa paikalla joskus vähemmän kuin päivähoitoryhmissä. Lapsen oikeus tukeen saattoi heikentyä ainoastaan ilta- ja viikonloppuhoidon osalta. Vuorohoidon ja varhaiserityiskasvatuksen henkilöstön yhteistyö koettiin toimivana ja se tuki hyvin lapsen kasvun ja oppimisen prosessia. Varhaiserityiskasvatuksen henkilöstön palveluja ei kuitenkaan ollut saatavilla joka kunnassa ja se olikin suurin epäkohta tutkimukseni tuloksissa.

Tutkimukseni aineiston perusteella tulevaisuudessa on hyvä miettiä, että lapsen oikeus tukeen, myös ilta- ja viikonloppuhoidossa, varmistetaan. Myös varhaiserityiskasvatuksen ammattilaisten saatavuutta kaikissa kunnissa, olisi hyvä vahvistaa.

Avaisanat: varhaiskasvatus, vuorohoito ja sen erityispiirteet, lapsen kasvun ja oppimisen tuki.

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO.....	5
2	VARHAISKASVATUS	7
2.1	Varhaiskasvatuksen tavoitteet.....	8
2.2	Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet.....	9
3.	VARHAISKASVATUS VUOROHOIDOSSA.....	11
3.1	Vuorohoidon käytänteitä.....	12
3.2	Vuorohoidon erityispiirteitä	13
4	LAPSEN KASVUN JA OPPIMISEN TUKI.....	16
4.1	Lapsen kasvun ja oppimisen tuki varhaiskasvatuksessa	17
4.2	Lapsen kasvun ja oppimisen tuki vuorohoidossa	19
5	TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSTEHTÄVÄ.....	21
6	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	22
6.1	Tutkimuksen lähestymistapa.....	22
6.2	Tutkimukseen osallistujat.....	22
6.3	Aineiston keruu.....	24
6.4	Aineiston analyysi	25
6.5	Eettiset ratkaisut	27
7	TULOKSET.....	29
7.1	Lasten erilaiset tuen tarpeet	29
7.2	Varhaiskasvatus vuorohoidon näkökulmasta.....	32
7.3	Lapsen arjen toiminta vuorohoidossa	33
7.4	Vuorohoidon ja varhaiserityiskasvatuksen yhteistyö.....	36
8	POHDINTA.....	40
8.1	Tulosten tarkastelu ja käytännön johtopäätökset	40
8.2	Tutkimuksen luotettavuus ja jatkotutkimushaasteet.....	44

LÄHTEET	46
LIITTEET.....	52
Liite 1 Vuorohoidossa toimivien lastentarhanopettajien haastattelukysymykset.....	52
Liite 2 Varhaiserityiskasvatuksen henkilöstön haastattelukysymykset ..	54

Tutkimukseni lähtökohtana on kiinnostus vuorohoidon kontekstiin varhaiskasvatuspalvelun muotona sekä tukea tarvitseva lapsi siinä. Olen itse työskennellyt vuorohoidon piirissä noin 10 vuotta, ja vuorohoidon erityispiirteet ovat tulleet minulle tutuiksi. Erityispedagogiikan opiskelujeni myötä tukea tarvitsen lapsen hoitopolku vuorohoidon kontekstissa on myös herättänyt mielenkiintoni. Lapsen kasvun ja oppimisen tuki sekä tuen tarpeen toteutumisen arvioiminen vuorohoidossa ovat vielä vähän tutkittuja teemoja varhaiskasvatuksen piirissä. Tukea tarvitsevan lapsen saama tuki vuorohoidon arjessa on kuitenkin tärkeää, koska kaikilla lapsilla on subjektiivinen oikeus myös tukeen.

Lapsen kasvun ja oppimisen tuki sekä kuntoutus ovat saaneet uudenlaisen sävyn tämän päivän varhaiskasvatuksessa. Päiväkotien integroituja erityisryhmiä ollaan purkamassa, osassa kunnista ne on jo purettu ja ollaan siirtymässä inklusiivisen varhaiskasvatuksen ajatukseen (Viitala 2014). Yleensä tukea tarvitseva lapsi sijoitetaan päiväkotiympäristöön, mutta tänä päivänä ryhmäkokojen kasvattaminen saattaa vaikuttaa myös tukea tarvitsevan lapsen varhaiskasvatukseen. Vuorohoidon erityispiirteet ja luonne antavat lapsen kasvulle ja kehitykselle sekä positiivisia että haastavia elementtejä. Vuorohoitoa on tutkittu suhteellisen vähän, tosin viime aikoina vuorohoitoon liittyvää tutkimusta on tehty jonkin verran. Erityisesti suomalaiset OHOI - osaamista vuorohoitoon -hanke sekä Perheet 24/7 -tutkimus ovat tuoneet suomalaisen vuorohoidon erityispiirteitä näkyviksi (Teppo & Malinen 2016; Rönkä, Turja, Malinen, Tammelin & Kekkonen 2017). Vuorohoito sinällään on melko uusi käsite myös suomalaisessa varhaiskasvatuksessa, joten suoraan siihen liittyvää kirjallisuutta, niin kotimaista kuin ulkomaistakin, on vaikeaa löytää. Esimerkiksi varhaiskasvatustilain, joka ohjaa toimintaamme varhaiskasvatuksessa, ei tunnista termiä vuorohoito. Varhaiskasvatustilain 2 § mukaan varhaiskasvatuspalvelut on kuitenkin pyrittävä järjestämään siten, että se tarjoaa lapsen hoidolle ja kasvatukselle sopivan hoitopaikan ja jatkuvan hoidon sinä vuorokauden aikana, jona sitä tarvitaan.

Lapsen kasvun ja oppimisen tuki sekä vuorohoidon ja

varhaiserityiskasvatuksen henkilöstön yhteistyö ovat tutkimuksessani keskeisenä tutkimuskohteena. Se, miten lapsen kasvun ja oppimisen tuki järjestetään vuorohoidon arjessa, on mielenkiintoista selvittää. Varhaiskasvatuksessa on viime aikoina tapahtunut muutoksia (mm. subjektiivisen oikeuden rajaaminen, ryhmäkokojen kasvattaminen), jotka ovat vaikuttaneet lasten joka päiväiseen elämään varhaiskasvatuksessa. Myös uusi varhaiskasvatussuunnitelman perusteet velvoittaa varhaiskasvatuksen järjestämistä (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016). Sen, miten edellä mainitut muutokset näkyvät vuorohoidon kontekstissa ja tukea tarvitsevan lapsen arjessa, on kiinnostavaa tutkia. Tukea tarvitsevan lapsen kohdalla kaikki muutokset lapsen arjessa vaikuttavat lapseen ja lapsen toimintaan. Myös vuorohoidon erityispiirteet voivat olla haastavia tukea tarvitsevan lapsen arjessa.

Tutkimuksessani tulen keräämään tietoja lähinnä vuorohoidossa työskenteleviltä lastentarhanopettajilta sekä varhaiserityiskasvatuksen ammattilaisilta. Päiväkodissa lapsen opetuksen ja kasvatuksen pedagoginen vastuu on aina ryhmän lastentarhanopettajalla, kun taas varhaiserityiskasvatuksen asiantuntemus on varhaiserityiskasvatuksen ammattilaisella.

Tutkimuksen teoriaosassa tarkastelen varhaiskasvatusta lähinnä varhaiskasvatuksen tavoitteiden sekä varhaiskasvatussuunnitelman pohjalta. Tarkastelen myös vuorohoitoa varhaiskasvatuspalveluiden muotona sekä tukea tarvitsevaa lasta siinä kontekstissa. Käsittelen tutkimukseni teoriaosassa myös lapsen kasvun ja oppimisen tukea vuorohoidon kontekstissa.

2 VARHAISKASVATUS

Varhaiskasvatus on osa suomalaista kasvatus- ja koulutuspalvelujen kokonaisuutta, joka hyvin järjestettynä edistää lapsen oppimista ja kokonaisvaltaista hyvinvointia (OAJ 2017). Varhaiskasvatuksen tarkoituksena on tarjota kaikille alle oppivelvollisuusikäisille lapsille suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka (Varhaiskasvatuslaki 36/1973). Lapsen hyvinvointi, kehitys ja oppimispolku ovat asioita, jotka perustuvat laadukkaalle varhaiskasvatukselle. Varhaiskasvatus tukee lapsen oppimista ja toimii ehkäisevänä elementtinä lapsen mahdollisille varhaisille pulmille. Varhaiskasvatus on avainasemassa lapsen sosiaalisten taitojen kehittäjänä ja se myös ennaltaehkäisee syrjäytymistä. (OAJ 2015, Varhaiskasvatuslaki.) Lapsen oikeus varhaiskasvatukseen on varhaiskasvatuslain 11 § mukaan minimissään 20 tuntia viikossa.

Suurin osa lapsista osallistuu varhaiskasvatukseen ennen oppivelvollisuuden alkua, joten varhaiskasvatus on keskeinen lapsia ja heidän perheitään koskettava palvelu (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016). Vaikka Suomessa varhaiskasvatuspalveluilla on suuri merkitys lapsen hoidon ja kasvatuksen toteuttamisessa ennen oppivelvollisuuden alkua, pedagogiseen varhaiskasvatukseen lapsia osallistuu muita EU-maita vähemmän (OAJ 2016, OECD-maat ja varhaiskasvatus). Tuononen (2015) mainitseekin, että Suomi on jäänyt selvästi jälkeen EU:n asettamista tavoitteista varhaiskasvatukseen osallistumisesta. OECD maista korkeimmat varhaiskasvatukseen osallistumisasteet 4-vuotiailla lapsilla olivat Ranskassa, Israelissa, Uudessa-Seelannissa sekä Alankomaissa, joissa koko ikäluokka osallistuu varhaiskasvatukseen. Suomessa vastaavasti varhaiskasvatukseen osallistuu vain kolme lasta neljästä.

2.1 Varhaiskasvatuksen tavoitteet

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on edistää jokaisen varhaiskasvatuspalveluiden piirissä olevan lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, hyvinvointia ja terveyttä (Varhaiskasvatuslaki 36/1973). Suomessa varhaiskasvatus täyttää sekä hoidolle ja huolenpidolle että kasvatukselle ja opetukselle vaadittavat tavoitteet. (Happo, Määttä & Uusiautti 2012.) Varhaiskasvatuksen tavoitteena on myös tukea lapsen oppimisen edellytyksiä ja edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista. Myös lapsen leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuvaa pedagogista toimintaa tulee ottaa huomioon monipuolisesti. Tärkeää on myös mahdollistavat lapsen myönteiset oppimiskokemukset. (Varhaiskasvatuslaki 36/1973.) Lasten oppimista ja varhaiskasvatuksen pedagogiikka tuleekin pitää yhtenä varhaiskasvatuksen ydinalueena (Siippainen & Salminen 2016). Varhaiskasvatusympäristön tulee olla kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen. Lasta kunnioittava toimintatapa ja mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet lasten ja varhaiskasvatushenkilöstön välillä tulee varmistaa ja turvata. (Varhaiskasvatuslaki 36/1973.)

Varhaiskasvatuslain (36/1973) mukaan varhaiskasvatus on kokonaisuus, joka muodostuu suunnitelmallisen ja tavoitteellisen opetuksen, kasvatuksen ja hoidon pedagogisesta yhteensovittamisesta. Monipuolinen pedagoginen varhaiskasvatus sisältää muun muassa toimintaa eri leikeistä, musiikista ja liikunnasta kielellisten ja matemaattisten valmiuksien kehittämiseen. Tärkeä osa varhaiskasvatuksen pedagogiikkaa on myös vuorovaikutustaitojen harjoittelu ja yhdessä tekeminen muiden lasten kanssa. (OAJ 2017, Laadukkaat varhaiskasvatuspalvelut ovat kunnan vahvuus.)

Van Shaikin, Lesemanin ja de Haanin (2017) mukaan useat tutkimukset ovat osoittaneet sen, että laadukas varhaiskasvatus tukee lapsen sosiaalista ja kognitiivista kehitystä. Ryhmään kuulumisen tunteen merkitys on myös tärkeää lapsen oppimisen kannalta. Tämän on tutkittu kasvattavan lapsen motivaatiota ja oppimishalua. Myös Kahn (2014) mainitsee varhaiskasvatuksen merkityksen lapsen oppimiselle. Hänen mukaansa tehokkain keino edistää lapsen oppimista ennen oppivelvollisuuden alkua on panostaa varhaiskasvatukseen. Varhaiskasvatuksessa lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin

kannalta aikuisen on tärkeää tukea lapsen ryhmätyöskentelyä sekä lapsen yhteisleikkiä muiden kanssa. Suuri merkitys on myös aikuisen kyvyllä ohjata ja organisoida lapsiryhmän työskentelyä. (van Shaik, Leseman & de Haan 2017.)

Monipuolinen varhaiskasvatus antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, edistää sukupuolten tasa-arvoa sekä antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa (Varhaiskasvatuslaki 36/1973). Varhaiskasvatuksen avulla voidaan tukea eri kieli- ja kulttuuritaustaisen lapsen kotoutumista ja kielenkehitystä (OAJ 2017, Laadukkaat varhaiskasvatuspalvelut ovat kunnan vahvuus). Lapsen yksilöllisen tuen tarpeen tunnistaminen ja tarkoituksenmukaisen tuen järjestäminen varhaiskasvatuksessa on ensiarvoisen tärkeää. Lapsen mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin on aina varmistettava ja otettava huomioon. (Varhaiskasvatuslaki 36/1973.)

Varhaiskasvatusta toteutetaan kasvatusalan ammattilaisten ja lasten huoltajien välillä. Varhaiskasvatuksessa tärkein yhteistyökumppani on aina lapsen vanhemmat tai muu huoltaja. Yhteistyö vanhempien tai muun huoltajan kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi on yksi varhaiskasvatuksen perustehtävä. Varhaiskasvatuksen tulee myös tukea lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa kasvatustyössä. (Varhaiskasvatuslaki 36/1973.) Varhaiskasvatuksen tärkeä tehtävä on tukea lasta vahvasti myös silloin, jos perheen omat voimavarat ovat syystä tai toisesta vähissä (OAJ 2017, Laadukkaat varhaiskasvatuspalvelut ovat kunnan vahvuus).

2.2 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2016) velvoittavat valtakunnallisesti varhaiskasvatuksen sisällöllistä toteuttamista. Varhaiskasvatussuunnitelman eli VASUn perusteet pohjautuvat varhaiskasvatuslakiin ja sen tarkoituksena on ohjata varhaiskasvatuksen yhden vertaista toteuttamista koko maassa. Vaikka sekä varhaiskasvatuslaki että varhaiskasvatussuunnitelman perusteet eivät erikseen mainitse

vuorohoitoa varhaiskasvatuksen muotona, varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ohjaavat myös vuorohoitoa ja sen toimintaa. Varhaiskasvatussuunnitelmakokonaisuus on kolmitasoinen ja se koostuu valtakunnallisesta varhaiskasvatussuunnitelman perusteista, paikallisista varhaiskasvatussuunnitelmista sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmista. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016.) Valtakunnallisessa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa keskeiseksi käsitteeksi on nostettu pedagogiikka. Pedagogiikalla tarkoitetaan suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa lasten hyvinvoinnin ja oppimisen toteutumiseksi. (Hytönen 2017.) Paikalliset ja lasten varhaiskasvatussuunnitelmat laaditaan ja varhaiskasvatus toteutetaan opetushallituksen antaman määräyksen mukaisesti. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016.) Paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman tarkoituksena on määritellä, ohjata ja tukea varhaiskasvatuksen järjestämistä. Se antaa mahdollisuuden tarkentaa valtakunnallisia perusteita yksilöllisellä tavalla, jossa voidaan huomioida erilaiset pedagogiset painotukset sekä paikalliset erityispiirteet. (Ahonen 2017.)

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tehdään jokaiselle varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella. Suunnitelma laaditaan yhdessä varhaiskasvatuksen henkilöstön sekä lasten huoltajien kanssa, mutta siinä tulee huomioida myös lapsen omat mielipiteet ja toiveet. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa lapsen etu ja hänen yksilölliset tarpeensa tulee olla keskiössä. (Ahonen 2017.) Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevat toimenpiteet ja tavoitteet sekä kuvataan lapsen osaaminen, vahvuudet, kiinnostuksen kohteet sekä yksilölliset tarpeet. Varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa tulee huomioida myös lapsen kielellinen, katsomuksellinen ja kulttuurinen tausta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016.)

Lapsi on aktiivinen toimija ja hän oppii, kasvaa ja kehittyy parhaiten vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja lähiympäristönsä kanssa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa oppimiskäsitys pohjautuu näkemykseen, että lapsi on synnynnäisesti utelias ja haluaa oppia uutta, kerrata ja toistaa asioita kokonaisvaltaisesti ja kaikkialla. Lapsi oppii muun muassa leikkien, tutkien ja liikkuen. Leikki on kuitenkin aina alle oppivelvollisuusikäisen lapsen merkityksellisin oppimisen keino. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 20.)

3. VARHAISKASVATUS VUOROHOIDOSSA

Yhteiskunnan muutokset sekä globalisaatio ovat myötävaikuttaneet niin sanotun 24/7 talouden syntyyn. Tällä tarkoitetaan palvelujen aukioloa ja työskentelyä yhä enenevästi epätyypillisinä työaikoina. (Strazdins, Korda, Lim, Broom & D'souza 2004.) Puhutaan myös 24/7-yhteiskunnasta, jossa työn ja vapaa-ajan rajat ovat muuttuneet joustavimmiksi ja työn tekemisen paikat ja ajat ovat moninaistuneet. Suomessa viimeisin yhteiskunnallinen muutos on vuoden 2016 alussa toteutunut kaupan alan ja parturi-kampaamoiden aukioloaikojen vapautuminen. Tämä on lisännyt epätyypillisten hoitoaikojen tarvetta ja sen on osaltaan oletettu vaikuttaneen vuorohoidon tarpeeseen. (Malinen, Dahlblom & Teppo 2016.) Tammelinin, Malisen, Mayn, Röngän ja Verhoefin (2017) artikkelissa todettiin, että vuorotyötä tehdään yleisimmin muun muassa terveydenhuollon-, kuljetus-, kaupan- sekä sosiaalipalveluiden aloilla. Säckisen (2014) raportin mukaan Suomessa vajaa 7 % varhaiskasvatuksen piirissä olevista lapsista tarvitsee vuorohoitoa. Näistä lapsista yli puolet (52 %) on ympärivuorokautisessa päivähoidossa öisin ja/ tai viikonloppuisin.

Koska vuorohoito on vielä suhteellisen uusi käsite sekä suomalaisessa varhaiskasvatuksessa että kansainvälisesti mitattuna, sitä voidaan kutsua usealla eri nimellä. Vuorohoitoa voidaan kutsua muun muassa epätyypilliseksi, epäsäännölliseksi ja vaihtoehtoiseksi kasvatuseritykseksi (Jordan 2008).

Suomessa vuorohoito on jo vakiintunut varhaiskasvatuksen yhtenä hoitomuotona. Sen sijaan monissa muissa maissa epätyypillistä työaikaan tekevien vanhempien lapsilla ei ole vastaavaa julkista hoitomuotoa. Verhoef ym. (2016) vertasivat vuorohoidon käyttämistä varhaiskasvatuspalveluna Alankomaissa, Britanniassa ja Suomessa ja totesivat, että Suomessa perheet käyttävät enemmän virallista varhaiskasvatuspalvelua myös vuorohoidon piirissä, kun taas Alankomaissa ja Britanniassa epätyypillistä työaikaan tekevien vanhempien lapsia ei hoidettu varhaiskasvatuspalvelujen piirissä. Myös esimerkiksi Amerikassa vuorotyötä tekevän äidin lapsen ensisijainen hoitopaikka on kotona isän kanssa, muiden sukulaisten tai ystävien luona (Jordan 2008). Perheet 24/7 - tutkimuksen (2014) tuloksissa todettiin myös,

että epätyypillistä työaikaan tekevät käyttivät lastenhoitoapuna useammin ystäviä, sukulaisia tai muita epävirallisia tahoja. Röngän ym. (2017) artikkelin mukaan Ruotsissa tarjotaan vuorohoitopalveluja kaikille 0 – 12 -vuotiaille lapsille, mikäli heidän huoltajansa tekevät epätyypillistä työaikaan. Suomessa perheet voivat vastaavasti käyttää vuorohoitopalveluja pääsääntöisesti lapsen oppivelvollisikään saakka. Tässä tutkimuksessa vuorohoidolla tarkoitetaan aikaisin aamulla, iltaisin, öisin sekä viikonloppuisin tapahtuvaa varhaiskasvatusta.

3.1 Vuorohoidon käytänteitä

Varhaiskasvatuslain (36/1973) mukaan lapsella on subjektiivinen oikeus varhaiskasvatukseen. Vuorohoito itsessään ei kuulu subjektiivisen varhaiskasvatuksen piiriin, vaan sitä tarjotaan vain perheille, jotka tarvitsevat hoitoa vanhempien vuorotyön tai opiskelun takia (Peltoperä, Dahlblom, Turja, Rönkä, Collin, Hintikka & Teppo 2016). Laki määrittelee kuitenkin varhaiskasvatuksen minimitason ja sen mukaan kaikilla lapsilla on oikeus varhaiskasvatuspalveluihin vähintään 20 tuntia viikossa (OAJ 2017, Laadukkaat varhaiskasvatuspalvelut ovat kunnan vahvuus).

Vuorohoito on osa varhaiskasvatuspalvelua, jota tarjotaan arki-aamuisin ennen klo 6.00, arki-iltaisin klo 18.00 jälkeen, öisin, viikonloppuisin sekä arkipyhinä. Varhaiskasvatuslaki ei sinänsä tunnista vuorohoitoa omana palvelumuotona, mutta varhaiskasvatuslain 2§ mukaan varhaiskasvatuspalvelut on pyrittävä järjestämään siten, että se tarjoaa lapsen hoidolle ja kasvatukselle sopivan hoitopaikan ja jatkuvan hoidon sinä vuorokauden aikana, jona sitä tarvitaan. (Malinen, Dahlblom & Teppo 2016; Rönkä ym. 2017.) Laadukas vuorohoito voi näin ollen tarjota turvallisen ja mukavan ympäristön lapsille, joiden huoltajat työskentelevät epätyypillisinä aikoina, kuten iltaisin ja viikonloppuisin (Anme & Segal 2007).

Vuorohoidolle on tyypillistä, että siinä otetaan vanhempien erilaiset työajat joustavasti huomioon. Vanhempien näkökulmasta vuorohoito helpottaa epätyypillisen työajan ja perhe-elämän yhdistämistä. Lapselle sen sijaan vuorohoito voi tarkoittaa vähemmän vakaata joka päiväistä elämää. (Salonen, Laakso & Sevon 2016.)

Vuorohoidossa olevan lapsen hoidontarve voi olla vähäistä, koska vuorotyötä tekevien vanhempien voi olla joskus helppo limittää omat työaikansa. Toisaalta perheille voi olla myös hankalaa yhteen sovittaa vanhempien työaikaa, lapsen hoitoaikaa sekä lapsen tarpeita. (Strazdins, Korda, Lim, Broom & D'souza 2004.) Verhoefin ym. (2016) mukaan vanhemmat kokevat haasteelliseksi kuitenkin aina lapsensa varhaiskasvatuksen järjestämisen epätyypillisten työaikojensa mukaan. Usein juuri sen vuoksi, että vuorohoitoa tarjoavia yksiköitä on saatavilla vain rajoitetusti.

Koska varhaiskasvatustilanne ei määrittele erikseen vuorohoitoa, sen tarjoaminen ja siihen liittyvät erityispiirteet ovat paljonkin kuntakohtaisia ja riippuvat myös kunnan koosta. Myös Rönkä ym. (2017) mainitsevat artikkelissaan sen, että kunnat määrittelevät itse omat ohjeistuksensa vuorohoidolle. Yhteistä vuorohoidon tarjoamiselle on kuitenkin se, että vuorohoitoa tarjotaan vain perheille, joissa molemmat vanhemmat tai muut huoltajat tekevät vuorotyötä tai yksinhuoltajaperheen vanhempi tekee vuorotyötä. Vuorohoitoa tarjotaan usein keskitetysti, vain tietyissä yksiköissä (Rönkä ym. 2017) ja sen toiminta-aika perustuu yleensä perheiden etukäteen ilmoittamaan hoidontarpeeseen. Vuorohoidolle on tyypillistä, että lapsen päivähoitopäivän alku voi vaihdella vuorokauden eri aikoina aikaisesta aamusta myöhäiseen iltaan (Salonen ym. 2016).

3.2 Vuorohoidon erityispiirteitä

Vuorohoidon erityispiirteet, kuten aikataulujen eriytyminen, epäsäännöllisyys sekä ennakoimattomuus, voivat näyttäytyä eri tavoin (Malinen, Dahlblom & Teppo 2016). Ne on otettava huomioon vuorohoitoa järjestettäessä. Erityispiirteet ovat yleensä seurausta lasten huoltajien epätyypillisistä työ- tai opiskeluajoista ja ne vaikuttavat lasten hoitoaikoihin sekä vuorohoidon toteuttamiseen. (Peltoperä ym. 2016.) Vuorohoidossa yhden hoitopäivän aikana lapsella voi olla useita vuorovaikutussuhteita sekä toisiin lapsiin että aikuisiin. Hoitopäivä voi myös jaksottua kahden eri vuorokauden aikaan vanhempien työvuorojen vuoksi. Tällöin lapsen niin kaveri- kuin aikuissuhteet vaihtuvat useamman kerran, koska lapsi voi joutua olemaan useammassa ryhmässä saman hoitovuoron aikana. Vuorohoidon erityispiirteiksi voidaan mainita myös se, että lapsen hoitopaikka voi vaihtua esimerkiksi viikonloppuina, koska ympärivuorokautista

varhaiskasvatusta tarjotaan vain tietyissä yksiköissä (Rönkä ym. 2017). Tämä on tyypillistä silloin, jos lapsi tarvitsee viikonloppuhoitoa epäsäännöllisesti tai tilapäisesti. Tämän kaltaisissa tilanteissa lapsi voi olla varhaiskasvatuksen piirissä joko laajennetulla aukioloajalla toimivassa yksikössä tai pelkästään päiväaikaan toimivassa yksikössä ja ainoastaan tarvitessaan viikonloppuhoitoa, hän siirtyy vuorohoitoyksikköön näinä aikoina. Lapselle voi siis olla useampi päivähoitopaikka.

Vuorohoidossa työntekijät ovat tuoneet esille, että erirytmisyys voi tehdä toiminnan suunnittelun ja toteuttamisen hankalaksi (Rönkä ym. 2017). Lasten päivittäin vaihtuvat hoitoajat ja niiden pohjalta tehdyt työntekijöiden työvuorolistat saattavat aiheuttaa sen, että lapset ja työntekijät toimivat vuorohoidon arjessa hyvinkin eri rytmeissä. Varsinkin lapsien toiminnat voivat vaihdella paljonkin hoitopäivän aikana; joku lapsi on saattanut olla päivähoitopaikassa jo kauan ennen kuin toinen lapsi edes saapuu päiväkotiin. Myös työntekijöille työvuorojen epäsäännöllisyys tuo oman erityispiirteensä. Eri vuoroissa toimivat työntekijät eivät välttämättä tapaa toisiaan useaan päivää ja voi mennä myös pitkä aika, ennen kuin työntekijä tapaa jotain tiettyä lasta tai tämän vanhempia. (Peltoperä & Hintikka 2016.) Vuorohoidon ennakoimattomuus näkyy taas lapsen huoltajien vaihtelevina tai muuttuvina työaikoina. Huoltajien työajat voivat vaihdella paljon tai joillakin ne voivat muuttua hyvinkin lyhyellä varoitusajalla. Myös nämä tulee huomioida varhaiskasvatuksen ja vuorohoidon toteuttamisessa. (Peltoperä ym. 2016.) Näin ollen henkilökunnan työvuorojen suunnittelulla onkin suuri merkitys niin lasten kuin henkilökunnankin hyvinvointiin. Pedagogista jatkuvuutta ja ennustettavuutta on hyvä ottaa huomioon työvuoroja laadittaessa. Yhtenä hyväksi koettuna käytäntönä on todettu yhden tai muutaman työntekijän kiinnittäminen niin sanotusti äärivuoroihin, kuten aikaisin aamuihin ja myöhäisiin iltoihin. Työvuorosuunnittelussa tulee ottaa huomioon myös se, että pedagogisesti laadukasta varhaiskasvatusta ja lapsen tarvitsemaa tukea tulee tarjota kaikkina vuorokauden aikoina. (Peltoperä ym. 2016.)

Vuorohoidon erirytmisyyden, epäsäännöllisyyden ja ennakoimattomuuden takia on erityisen tärkeää ottaa huomioon lapsen kokonaisvaltainen hyvinvointi. Lapsen yksilölliset hoitoajat ja tarpeet tulee huomioida niin vuorohoitopaikassa kuin yhteistyössä vuorohoidon henkilöstön sekä lapsen huoltajien kanssa. Lapsen vertaissuhteiden

tukeminen vuorohoidon vaihtelevassa arjessa vaatii erityisesti vuorohoidon työntekijöiden jatkuvaa muistamista ja mielessä pitämistä. (Peltoperä ym. 2016.) Erityisesti kaverisuhteista huolehtiminen on niin vuorohoidon henkilöstön että vanhempien vastuulla. Lapsella voi mennä useitakin päiviä, ettei hän näe parasta kaveriaan lasten vaihtelevien hoitoaikojen vuoksi, joten vuorohoidossa on tärkeä pohtia, miten lapsen ystävä ja kaverisuhteita tuetaan. Työntekijöiden tuleekin havainnoida herkästi ja sensitiivisesti lapsiryhmän muotoutumista ja lasten ryhmäytymistä. Lapselle on tarjottava mahdollisuus yhteisiin kokemuksiin ja leikkeihin. (Dahlblom & Peltoperä 2016.) Peltoperä ym. (2016) totesivat, että vuorohoidon pedagogisessa suunnittelussa tuleekin ottaa huomioon lapsen ryhmään kuulumisen tunne. Tärkeää on pitää huolta myös siitä, että lapsella on mahdollisuus päästä vaikuttamaan ryhmän yhteiseen toimintaan silloinkin, vaikka lapsi olisi paikalla hyvin epäsäännöllisesti ja lyhyitä jaksoja kerrallaan.

4 LAPSEN KASVUN JA OPPIMISEN TUKI

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on varhaiskasvatustilain mukaan edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja hyvinvointia sekä tukea lapsen oppimisen edellytyksiä. Yhtenä tavoitteena on myös tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarve sekä järjestää tarkoituksenmukaista tukea tuen tarpeen ilmettyä. (Varhaiskasvatustilain 36/1973.) Varhaiserityiskasvatusta toteutetaan yhteistyössä perheiden ja eri alojen ammattilaisten kanssa monialaisena yhteistyönä. Kun tukea annetaan riittävän aikaisin ja se kohdennetaan oikein, voidaan edistää lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Myös lapsen ongelmien syntymistä, kasvamista ja monimuotoistumista tulee ehkäistä. Varhaiskasvatus toteutetaan inklusion periaatteet huomioiden. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016.) Inklusiivisessa kasvatuksessa lasten erilaisuutta kunnioitetaan ja toiminta suunnitellaan kaikille lapsille (Hermanfors 2017) lapsen lähipäiväkodissa. Pihlaja (2009) määrittelee inklusion osa-alueiksi kaikille yhteiset palvelut, osallisuuden, emotionaaliset asenteet ja suvaitsevaisuuden, ammatilliset tiedot ja taidot, yhteisen opetussuunnitelman sekä resurssit. Alijoen ja Pihlajan (2016) mukaan varhaiserityiskasvatus ottaa huomioon lapsen yksilölliset erityistarpeet ja korostaa lapsen arvostamista ja hyväksymistä ainutlaatuisena yksilönä.

Lähtökohtana tuen järjestämiselle ovat lapsen vahvuudet sekä oppimiseen ja kehitykseen liittyvät tarpeet. Kehityksen ja oppimisen tuki rakentuu lasten yksilöllisiin tarpeisiin vastaamisesta, mutta myös yhteisöllisistä ja oppimisympäristöihin liittyvistä ratkaisuista. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016.) Tärkeää onkin tunnistaa ne lapsen ja ympäristön vuorovaikutukseen liittyvät tekijät, joihin vaikuttamalla voidaan parhaiten tukea lapsen suotuisaa kasvua ja oppimista (Suhonen & Nislin 2017). Uuden varhaiskasvatussuunnitelman mukaan oppiminen ja kasvamisen nähdään elinikäisenä matkana, jossa päämäärää tärkeämpi on itse matka (Ahonen 2017). Myös yhteistyö lapsen, huoltajan, lastentarhanopettajan, erityislastentarhanopettajan sekä varhaiskasvatuksen muun henkilöstön kanssa on tärkeää lapsen tuen tarpeen havaitsemisessa sekä tuen

suunnittelussa ja toteuttamisessa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016.)
Varhaiskasvatuslaki (36/1973) määrittelee, että kunnissa on oltava myös
varhaiserityiskasvatuksen henkilöstön palveluja lasten tarvetta vastaavasti.

4.1 Lapsen kasvun ja oppimisen tuki varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuksessa puhutaan nykyään usein lapsen tuen tarpeesta, kun lapsen kehitys ja oppiminen eivät etene lapsen kehitykselle tyypilliseen tapaan tai aiheuttavat muuten huolta (Pihlaja & Neitola 2017). Lapsen kasvu ja oppiminen tulee järjestää lapsen yksilölliset tarpeet huomioiden. Lapsen tuen tarve varhaiskasvatuksessa voi liittyä lapsen tiedolliseen, taidolliseen, kielelliseen, motoriseen, tunne-elämän tai sosiaalisen kehityksen osa-alueisiin. (Gartland & Strosnider 2007.) Säkkinen (2014) määrittelee lapsen kasvun ja oppimisen tukea seuraavasti. Lapsen tuen tarve voi liittyä lastensuojelun tukitoimiin, lapsella voi olla jokin vamma tai pitkäaikaissairaus tai lapsen kasvussa ja oppimisessa on erityisiä haasteita, kuten kielen kehitykseen, kommunikaatioon sekä tarkkaavaisuuteen liittyvät haasteet. Lapsi voi tarvita tukea myös ryhmässä toimimisen taitojen oppimiseksi sekä perheen muutostilanteissa tai perheen voimavarojen heikentyessä. Lapsen tuen tarpeeseen vastaaminen jo varhaisessa vaiheessa on ensiarvoisen tärkeää. Näin voidaan vähentää tai mahdollisesti estää lapsen myöhempien oppimisvaikeuksien syntymistä lapsen siirtyttyä oppivelvollisuuden piiriin. Lapsen tuen tulee aina pohjautua lapsen yksilöllisiin tarpeisiin sekä myös lapsen vahvuuksiin. Myös yhteistyö lapsen huoltajien kanssa kuuluu oleellisena osana tuen toteutumisen prosessia. (Gartland & Strosnider 2007.)

Pihlajan ja Konnun (2006) mukaan varhaiskasvatuksessa käytetään erityisen tuen tarpeen toteuttamisesta useaakin rinnakkaista käsitettä, kuten esimerkiksi varhaiserityiskasvatus, erityiskasvatus varhaislapsuudessa, varhaisvuosien erityiskasvatus, kuntouttava varhaiskasvatus sekä varhaiskasvatuksen erityisopetus. Näistä varhaiserityiskasvatus on käsitteenä vakiintumassa kuvaamaan sitä toimintaa, jota tuen tarpeessa olevat lapset saavat ennen oppivelvollisuuden alkua. Olennaista varhaiserityiskasvatuksessa on havaita lapsen tuen tarpeet ja vastata niihin varhaisessa

vaiheessa. Varhaiserityiskasvatus on inklusiivinen käsite ja sen tarkoituksena on sisällyttää lapsen erityisen tuen tarpeet, yksilölliset ja yhteisölliset erityispedagogiset elementit varhaiskasvatukseen. Heinämäki (2004) tuo väitöskirjassaan esille varhaiserityiskasvatuksen moninaiset odotukset: lapsen oikeuksien turvaaminen, erityistä tukea tarvitsevan lapsen saattaminen tasa-arvoiseksi muiden lasten kanssa, oppimisen vahvistaminen, kuntoutus sekä perheen tukeminen.

Varhaiskasvatussuunnitelman (2016) mukaan lapsen kasvun ja oppimisen tuki muunnellaan lapsen yksilölliset tarpeet huomioiden. Özen ja Ergenekon (2011) mainitsevat myös lapsen kiinnostuksen kohteiden huomioimisen sekä lapsilähtöisen toiminnan tärkeyden, kun suunnitellaan lapsen kasvun ja oppimisen tukea. Varhaiskasvatuksessa lähtökohtana ovat ensisijaisesti niin erilaisten toimintatapojen kuin oppimisympäristöjenkin muokkaaminen. Lapsen kasvun ja oppimisen tuki sisältää sekä pedagogisia, rakenteellisia että hyvinvointia tukevia järjestelyjä. Pedagogisilla järjestelyillä tarkoitetaan esimerkiksi erityislastentarhanopettajan konsultoivaa tukea, lapsikohtaista ohjaamista ja avustamista, erityisten apuvälineiden sekä tieto- ja viestintäteknologian käyttöä sekä tulkitsemis- ja avustamispalveluja. Lapsi voi tarvita arkipäivän toimintaansa myös viittomien ja kuvien käyttöä tai muuta kielen ja kommunikoinnin tukemista. Ryhmän lapsimäärän pienentäminen sekä henkilöstön mitoittamiseen ja rakenteeseen liittyvät ratkaisut ovat luonteeltaan rakenteellisia tuen muotoja. Hyvinvointia tukevia järjestelyjä ovat esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon antama konsultaatio ja ohjaus. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016.)

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2014) määritellään erityisen tuen toteutuminen seuraavasti. Esiopetusikäinen lapsi kuuluu perusopetuslain (30 § 1 mom.) mukaiseen kasvun ja oppimisen tuen piiriin ja sen mukaan lapsella on oikeus saada riittävää tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Kasvun ja oppimisen tuen kolme tasoa ovat yleinen, tehostettu ja erityinen tuki. Tuen muotoja voidaan käyttää sekä yksittäin että samanaikaisesti toisiaan täydentävinä. Lapsen saaman tuen tulee olla joustavaa ja pitkäjänteisesti suunniteltua ja sen tulee muuttua tuen tarpeen mukaan. Kasvun ja oppimisen tuen sekä varhaisen tunnistamisen tehtävänä on ehkäistä oppimisvaikeuksia ja ongelmien syvenemistä sekä monimuotoistumista. Vaikka laki määrittelee tuen tarpeen

kolme tasoa vain esiopetusikäisille lapsille, on osa kunnista ottanut samat tuen tasot käyttöön jo varhaiskasvatusikäisillä lapsilla.

4.2 Lapsen kasvun ja oppimisen tuki vuorohoidossa

Hyvä yhteistyö lapsen vanhempien tai muun huoltajan sekä päiväkodin henkilökunnan kanssa on ensiarvoisen tärkeää. Lapsen ja perheen aloittaessa varhaiskasvatuspalvelunsa vuorohoidossa on oleellista käydä perheen ja päiväkodin välistä vuoropuhelua sekä perheen arjen toiminnoista että päiväkodin käytänteistä ja erityisyyksistä. Perheen arjen toiminnat voivat olla hyvinkin vaihtelevia vanhempien epäsäännöllisten työaikojen ja vuorotyön luonteen takia. Vuorohoidon rutiinit ja käytännöt voivat kuitenkin tuoda kaivattua turvaa ja ennakoitavuutta lapsen arkeen. Tämä on keskeistä lapsen tasapainoisen kasvun näkökulmasta. (Dahlblom & Peltoperä 2016.)

Lapsen hyvinvointi on oleellinen osa lapsen kasvun ja oppimisen tukea. Lapsella tulee olla mahdollisuus harjoitella hänelle tärkeitä asioita yhdessä toisten lasten kanssa. Aikuisen rooli lapsen aloitteiden havaitsemisessa ja vahvistamisessa on näissä tilanteissa erityisen merkittävä. Ne vahvistavat myös lapsen sosiaalisia taitoja, tarkkaavaisuutta sekä tiedollis-taidollista kehitystä. (Sajaniemi ym. 2015.) Myös Dahlblom ja Peltoperä (2016) mainitsevat, että lapsen hyvinvoinnin takaaminen on aina varhaiskasvatuksen esisijainen tehtävä, mutta vuorohoito ja sen erityispiirteet tuovat siihen omat haasteensa. Vuorohoidossa tarvitaan konkreettisia työvälineitä kuten esimerkiksi lapsen henkilökohtaisia päiväohjelmia, valokuvia, reissuvihkoja ja kuvitettua päiväohjelmaa selkeyttämään lapsen päivästruktuuria. Päivittäin on hyvä olla esillä niin aikuisten ja lasten kuvat. Näin lapsi näkee ja voi tarkistaa aikuisten ja muiden lasten läsnäolon. Yleensä lapsen arkea on tuettava yksinkertaisesti selkeyttä rakentamalla muun muassa kuvien avulla, joiden pohjalta lapsi voi tarkastella yksittäisen päivän ja koko viikon kulkua (Peltoperä ym. 2016).

Röngän ym. (2017) artikkelissa vuorohoidon työntekijät kokevat haastavaksi tasapuolisten toimintamahdollisuuksien tarjoamisen kaikille lapsille. Työntekijöiden

mielestä myös lapsiin tutustumista voi vaikeuttaa työ- ja hoitoaikojen eriytyminen. Nämä voivat puolestaan heijastua lapsen kasvun ja oppimisen tukemisen mahdollisuuksiin.

Vuorohoitoympäristössä lapsen jokin perussairaus, kuten esimerkiksi diabetes ja allergia, vaatii vanhempien ja henkilöstön sekä ryhmien henkilöstön välistä jatkuvaa yhteistyötä, jotta lapsen saama turvallinen ja säännöllinen hoito varmistetaan. Erityisen tärkeää on varmistaa, että tieto lapsen kaikista arjen toimintoihin liittyvästä hoidosta, tuesta ja kuntoutuksesta on kaikilla työntekijöillä. Lapsen erilaiset terapiakäynnit tai terapeutin käyminen lapsen luona, erilaiset kuntouttavat tukitoimet ja elementit tulee pyrkiä sijoittamaan lapsen hoitopäivään mahdollisimman joustavalla tavalla. Tämä on hyvä suunnitella siten, että lapsen osallistuminen muuhun pedagogiseen toimintaan ei keskeydy. (Dahlblom & Peltoperä 2016.)

Lapsen kasvun ja oppimisen tukeminen vaatii yleensä myös yhteistyötä moniammatillisen ja monialaisen tiimin kanssa. Yhteistyö eri asiantuntijoiden kesken voi näkyä joko lapsen kehityksen tukemiseen keskittyvänä yhteistyönä tai kasvattajien ohjaamiseen ja jaksamiseen liittyvänä konsultaationa tai työnohjauksena. Se, miten eri päiväkotiryhmät saavat esimerkiksi konsultaatiota, voivat kuitenkin vaihdella suuresti. (Viitala 2014.)

5 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSTEHTÄVÄ

Lapsen kasvun ja oppimisen tuki vuorohoidon kontekstissa on vielä melko vähän tutkittu alue varhaiskasvatuksen kentällä. Tukea tarvitsevia lapsia on kuitenkin myös vuorohoidon piirissä. Tämän tutkimuksen tavoitteena oli selvittää lapsen kasvun ja oppimisen tukea sekä tuen toteutumisen arviointia vuorohoidossa. Aina, kun lapsella on tuen tarvetta, lapsen tuen tarpeen suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin osallistuu myös varhaiserityiskasvatuksen henkilöstöä. Toisena tämän tutkimuksen näkökulmana oli selvittää vuorohoidon ja varhaiserityiskasvatuksen henkilöstön yhteistyötä.

Tutkimuksellani halusin selvittää, mitkä ovat haastateltavien varhaiskasvatuksen ammattilaisten omat kokemukset ja näkemykset lapsen tuen tarpeen toteutumisesta vuorohoidon arjessa ja miten he kokevat keskinäisen yhteistyön. Tutkimuksessani oletin, että jokaisessa vuorohoitoa tarjoavassa yksikössä oli myös tukea tarvitsevia lapsia. Oletuksenani oli myös se, että tukea tarvitsevan lapsen saama tuki ja hoitopolku olivat varhaiskasvatuksen ammattilaisille tuttuja ja jokaisella oli kokemus sekä näkemys sen toimivuudesta ja sujumisesta vuorohoidon arjessa. Tutkimuksessani vuorohoidon ja varhaiserityiskasvatuksen henkilöstön omat kokemukset ja näkemykset olivat keskeisessä asemassa tutkiessani lapsen kasvun ja oppimisen tukea ja sen toteutumista vuorohoidon arjessa.

Tutkimuskysymystä asetettaessa painotus oli henkilökohtaisen kokemuksen esiin nostamisessa sekä tukea tarvitsen lapsen hoitopolun kuvaamisessa vuorohoidon kontekstissa. Myös vuorohoidon ja varhaiserityiskasvatuksen henkilöstön yhteistyön erilaiset käytänteet olivat tutkimukseni kohteena. Tutkimuskysymyksiksi valikoitui seuraavat kysymykset:

1. Miten lapsen kasvun ja oppimisen tuki toteutuu vuorohoidon kontekstissa?
2. Mitä ovat erityisvarhaiskasvatuksen sekä vuorohoidon henkilöstön yhteistyön hyvät käytänteet sekä kehittämisen kohteet?

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

6.1 Tutkimuksen lähestymistapa

Tutkimukseni on laadullinen tutkimus ja sen aineistoa koottiin sekä käsiteltiin fenomenologisen lähestymistavan mukaan. Laadullisessa tutkimuksessa oleellista on se, että tutkimuksen kohteena on ihminen ja häntä ympäröivä maailma ja tällöin ihminen voi olla sekä tutkija että tutkimuksen kohde. Ihmisen henkilökohtaiset kokemukset tutkittavana olevasta ilmiöstä ovat merkityksellisiä fenomenologisen lähestymistavan mukaan. (Varto 1992.) Tutkimuksessani selvitin lapsen kasvun ja oppimisen tukea vuorohoidossa erityisesti vuorohoidon sekä varhaiserityiskasvatuksen henkilöstön omien kokemusten kautta.

Pattonin (2002) mukaan fenomenologisessa tutkimuksessa keskeistä on selvittää, miten ihminen tai ryhmä määrittelee, jäsentää tai kuvaa tutkittavana olevaa ilmiötä. Tärkeää on myös tunnistaa, millaisia tunteita tämä sosiaalinen tapahtuma heissä herättää. Fenomenologisen filosofian mukaan tutkimuksen perustana olevia ongelmia ovat erityisesti ihmiskäsitys ja tiedonkäsitys. Näiden mukaan tärkeää on tiedostaa, millainen ihminen on tutkimuskohteena, miten siitä voidaan saada inhimillistä tietoa ja millainen on tämän tiedon luonne. Fenomenologisen tutkimuksen kohde voidaan tarkentaa kokemuksen tutkimiseen, jossa kokemus muotoutuu merkitysten mukaan. (Tuomi & Sarajärvi 2009.) Fenomenologisen lähestymistavan mukaisesti tutkimuksen keskeisenä piirteenä voidaan myös pitää oletusta, että tutkittavalla ilmiöllä on olemassa perusoletus, joka on yleisesti tunnistettavissa (Patton 2002). Lapsen kasvun ja oppimisen tuki ja sen keskeisimmät elementit määritellään sekä laissa että varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa, joten tutkimukseni keskeisin oletus oli se, että lapsen eri tukimuodot ja kuntoutuselementit toimivat vuorohoidossa.

6.2 Tutkimukseen osallistujat

Tutkimukseni kohteena olivat varhaiserityiskasvatuksen sekä vuorohoidon henkilöstö ja heidän kokemuksensa lapsen kasvun ja oppimisen tuen tarpeen toteutumisesta

vuorohoidon kontekstissa. Millaista oli lapsen saama tuki ja hoitopolku sekä vuorohoidon että erityisvarhaiskasvatuksen henkilöstön yhteistyö, sen toimivat käytänteet ja kehittämisen kohteet? Rajasin tutkimukseni osallistujat vuorohoidosta siten, että tutkimukseeni osallistui vain vuorohoidossa toimivia lastentarhanopettajia. Lastentarhanopettaja on aina viime kädessä vastuussa lapsen kasvun ja oppimisen tuesta päiväkodissa, joten tämän pohjalta rajaukseni tuntui luonnolliselta. Myös varhaiserityiskasvatuksen henkilöstön erityisosaaminen ja vastuu lapsen kasvun ja oppimisen tuesta antoi pohjan heidän tutkimukseen osallistumiseen.

Tutkimusaiheestani on olemassa vasta vähän tutkimustietoa ja oletin, että pystyn laadullisella tutkimuksellani lisäämään ymmärrystä sekä lapsen kasvun ja oppimisen tuen toteutumisesta vuorohoidon kontekstissa että vuorohoidon ja varhaiserityiskasvatuksen henkilöstön yhteistyön käytänteistä. Laadullisessa tutkimuksessa jotakin tapahtumaa pyritään ymmärtämään syvemmin sekä etsimään uusia näkökulmia tapahtumiin ja ilmiöihin. Jo muutamaa henkilöä haastatteleamalla voidaan saada merkittävää tietoa. (Hirsjärvi & Hurme 2001.)

Tutkimukseeni osallistui vuorohoidon ja varhaiserityiskasvatuksen henkilöstöä neljästä eri päiväkodista, joista kahdessa vuorohoitoa järjestettiin ympärivuorokautisesti. Lapsilukumäärä tutkimuspäiväkodeissa vaihteli 45 lapsesta reiluun 100 lapseen. Aluksi yhteyttä otettiin vuoropäiväkotien johtajiin sekä puhelimitse että sähköpostilla. Vuoropäiväkotien johtajat veivät tiedon tutkimuksestani henkilöstölleen. Tutkimukseen osallistuminen oli vapaaehtoista ja ne haastateltavat, jotka olivat kiinnostuneita osallistumaan tutkimukseen, ottivat suoraan yhteyttä tutkijaan. Haastatteluihin osallistui yhteensä kahdeksan (8) lastentarhanopettajaa ja varhaiserityiskasvatuksen ammattilaista, joista vuorohoidossa työskenteleviä lastentarhanopettajia oli viisi (5) ja varhaiserityiskasvatuksen ammattilaista oli kolme (3).

Haastatteluihin osallistuneista lastentarhanopettajista yhdellä oli lastentarhanopettajan koulutus, kahdella sosionomin koulutus (lastentarhanopettajan pätevyys), yhdellä sosiaalialan ohjaajan koulutus (lastentarhanopettajan pätevyys) sekä yhdellä kasvatustieteiden maisterin koulutus (pääaineena varhaiskasvatus).

Varhaiserityiskasvatuksen henkilöstöstä kaikilla kolmella oli erilliset erityisopetuksen

opinnot (erityislastentarhanopettajan pätevyys) sekä yhdellä lisänä kasvatustieteen maisterin koulutus ja toisella lisäkoulutuksena neuropsykiatrisen ohjaajan opinnot. Haastateltavat on nimetty siten, että lastentarhanopettajista käytän lyhennettä lto1, lto2, lto3, lto4 sekä lto5. Varhaiserityiskasvatuksen ammattilaiset on nimetty relto1, relto2 sekä relto3.

6.3 Aineiston keruu

Tutkimukseni aineisto kerättiin puolistrukturoidulla eli avoimella teemahaastattelulla. Haastattelu on yleensä yksi tiedonhankinnan perusmuoto. Eskolan ja Vastamäen (2010) mukaan teemahaastattelun idea on yksinkertainen. Jos haluamme saada selville toisen ihmisen näkökulman ja ajatuksen johonkin tiettyyn asiaan, me kysymme sitä häneltä. Joissakin asioissa voimme kuitenkin tehdä myös päätelmiä asioista etsimällä siitä erilaisia merkkejä ja teemoja. Teemahaastattelussa on kyse keskustelusta, jossa pyrkimyksenä on saada selville haastateltavilta heitä kiinnostavat asiat. Teemahaastattelussa haastattelu etenee tiettyjen, keskeisten teemojen mukaisesti. (Hirsjärvi & Hurme 2014.) Puolistrukturoidussa teemahaastattelussa kysymykset ovat kaikille haastateltaville samat ja haastateltavat saavat vastata niihin omin sanoin. Kysymyksiin ei ole valmiita vastausvaihtoehtoja. (Eskola & Vastamäki 2010.) Myös Patton (2002) toteaa, että teemahaastattelussa kysymykset liittyvät ennalta sovittuihin teemoihin, joista keskustellaan. Teemahaastattelussa merkittävää on se, että siinä korostetaan ihmisten tulkintoja asioista ja heidän asioille antamia merkityksiä sekä sitä, miten merkitykset syntyvät vuorovaikutuksessa toisten kanssa (Hirsjärvi & Hurme 2014). Varhaiskasvatus tapahtuu aina vuorovaikutuksessa useamman ihmisen kesken. Tutkimuksessani keskeisenä näkökulmana oli juuri vuorohoidon sekä varhaiserityiskasvatuksen henkilöstön välinen yhteistyö ja sen toimivat käytänteet sekä mahdolliset haasteet, kun kyseessä on lapsen kasvun ja oppimisen tuki vuorohoidossa. Millaisia erilaisia merkityksiä ja tulkintoja vuorohoidon lastentarhanopettajat sekä varhaiserityiskasvatuksen henkilöstö toivat esille lapsen tuen tarpeen toteutumisesta vuorohoidossa. Tutkimukseni haastattelutilanteet olivat kaikki yksilöhaastatteluja yhtä haastattelua lukuun ottamatta. Siinä haastateltavat itse toivoivat parihaastattelua aikataulujen soviteltavuuden vuoksi.

Haastattelujen kesto vaihteli 23 minuutista 52 minuuttiin riippuen haastateltavien tämän hetken lapsiryhmistä ja niissä olevista tukea tarvitsevista lapsista. Myös se, oliko varhaiserityiskasvatuksen henkilöstöä saatavilla, vaikutti haastattelun keston.

Teemahaastattelua suunniteltaessa olennaista on muistaa tutkimusongelma, johon on hakemassa vastausta (Eskola & Vastamäki 2010). Koska tutkimukseni aiheena oli lapsen kasvun ja oppimisen tuki sekä tuen tarpeen toteutumisen arvioiminen vuorohoidon kontekstissa, laadinkin haastattelurunkoni taustakysymysten lisäksi kolmeen eri teemaan; yleiset kysymykset, lapsen arjen toiminta sekä yhteistyö vuorohoidon ja varhaiserityiskasvatuksen henkilöstön kanssa. Haastatteluissa kysyinkin, mitkä ovat haastateltavieni kokemukset ja näkemykset sekä tukea tarvitsevan lapsen hoitopolusta että tuen tarpeen arvioimisesta vuorohoidon arjessa. Tärkeänä teemana tutkimuksessani oli myös vuorohoidon lastentarhanopettajien sekä erityisvarhaiskasvatuksen henkilöstön yhteistyö, sen toimivat käytänteet sekä mahdolliset haasteet. Teemahaastattelussa haastateltavien ihmisten omat tulkinnat ja näkemykset asiasta ovat merkityksellisiä (Hirsjärvi & Hurme 2014). Tuomen ja Sarajärven mukaan (2009) teemahaastattelussa haastattelun sisältö liittyy kiinteästi tutkimuksen tarkoitukseen ja tutkimustehtävään.

Tutkimukseni aineisto kerättiin syyskuussa 2017 kahdessa eri kokoisessa kaupungissa, joista toinen oli keskisuuri keski-suomalainen kaupunki ja toinen pieni pohjois-pohjanmaalainen kaupunki.

6.4 Aineiston analyysi

Aineistoni analysoinnissa käytin induktiivista eli aineistolähtöistä sisällön analyysimenetelmää. Laadullisen tutkimuksen analyysin pääpiirteitä voidaan jaotella muun muassa seuraavalla tavalla: analyysi voi alkaa jo haastattelutilanteesta, missä tutkija tekee havaintoja ilmiöistä, aineistoa voidaan analysoida lähellä itse aineistoa ja sen kontekstia ja yleensä aineisto säilytetään sanallisessa muodossa sekä induktiivisessa lähestymistavassa aineistolähtöisyys on keskeisenä piirteenä. (Hirsjärvi & Hurme 2014). Pattonin (2002) mukaan sisällönanalyysi viittaa mieluummin erilaisten dokumenttien analysoimiseen

kuin havaintojen pohjalta tehtyihin muistiinpanoihin. Tutkimukseni aineiston analysoinnissa tärkeää oli niin lastentarhanopettajien kuin varhaiserityiskasvatuksen henkilöstön vastausten merkitysten löytäminen, kuvaileminen ja tulkitseminen. Analyysin perusta onkin juuri aineiston kuvaileminen (Hirsjärvi & Hurme 2001). Hirsjärven Remeksen ja Sajavaaran (2009) mukaan sen, millainen analyysitapa on valittu, tulee vastata tutkimusongelmaan. Myös teemoittain järjestetystä aineistosta tulee rakentua vastaus tutkimuskysymykseen.

Nauhoitin ja tallensin varhaiserityiskasvatuksen sekä vuorohoidon lastentarhanopettajien haastattelut. Laadullisen tutkimuksen periaatteisiin kuuluu myös se, että haastattelun tallentaminen on välttämätöntä muodossa tai toisessa (Hirsjärvi & Hurme 2001). Tämän jälkeen vuorossa oli aineiston purkaminen eli litteroiminen. Koska teemahaastattelulle on tyypillistä, että aineistoa on yleensä runsaasti, haastatteluaineistoa analysoitaessa tuleekin muistaa, että kaikkea materiaalia ei ole tarpeen analysoida, eikä tutkija aina pysty hyödyntämään kaikkea keräämäänsä tietoa (Hirsjärvi & Hurme 2014). Litteroitua aineistoa kertyi haastattelun pituudesta riippuen kuudesta kolmeentoista sivuun, yhteensä kaikkiaan 72 sivua. Haastattelut tein syksyllä 2017.

Analysointitavaksi valitsin teemoittelun. Hirsjärven ja Hurmeen (2014) mukaan siinä analyysivaiheessa tarkastellaan aineistosta nousevia yhteisiä teemoja, jotka ovat samoja usealle haastateltavalle ja ne pohjautuvat haastattelun teemoihin. Analyysistä esiin nostetut teemat ovat tutkijan tulkintoja siitä, mitä haastateltavat ovat sanoneet. Tutkijan onkin pyrittävä löytämään haastateltavien vastauksista olennainen sisältö. Lehtomaa (2006) mainitsee teemahaastattelun ja sen myötä myös teemoittelun voivan olevan tutkimusaineistona runsas. Fenomenologinen menetelmä sopii kuitenkin tällaisen aineiston analysoimiseen. Tutkimuksessani aineistosta nousi heti alussa jo yhteisiä teemoja sekä lastentarhanopettajien että varhaiserityiskasvatuksen henkilöstön tulkinnoissa liittyen lapsen kasvun ja oppimisen tukeen

Aloitin aineistoni analysoinnin jakamalla vastaukset eri teemoihin. Niistä nousi haastattelujen pohjalta neljä erilaista teemaa, jotka olivat; lasten erilaiset tuen tarpeet, varhaiskasvatus vuorohoidon näkökulmasta, lapsen arjen toiminta vuorohoidossa sekä vuorohoidon ja varhaiserityiskasvatuksen henkilöstön välinen yhteistyö. Jokaiselle

teemalle oli oma värikoodinsa ja näiden alle yhdistin haastatteluotteita. Hirsjärven ja Hurmeen (2014) mukaan tiedostoja on yhdistettävä teema-alueittain, jos päätelmiä halutaan tehdä laajemmista kokonaisuuksista.

6.5 Eettiset ratkaisut

Tutkimuksessani noudatin tutkimuksen eettisiä periaatteita, jotka Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2012) on antanut. Näitä ovat muun muassa rehellisyys, yleinen huolellisuus ja tarkkuus tutkimustyössä, tulosten tallentamisessa ja esittämisessä sekä tutkimusten ja niiden tulosten arvioinnissa. Kuulan (2006) mukaan eettiset kysymykset kulkevat kaikissa tutkimuksen vaiheissa mukana, tavalla tai toisella. Jotta laadullista tutkimusta voidaan arvioida, siihen tarvitaan luotettavuuden kriteerit. Näiden pohjalta määritellään tutkimuksen laatu ja uskottavuus. (Patton 2002.) Pattonin (2002) mukaan yksi arvioinnin kriteeri on kohdeyleisö, se kenelle tutkimus on suunnattu. Tutkimukseni on suunnattu varhaiskasvatuksen ammattilaisille, vuorohoidossa toimiville lastentarhanopettajille sekä varhaiserityiskasvatuksen henkilöstölle. Tutkimukseen osallistujien vapaaehtoisuus ja nimettömyys huomioitiin ja tutkimuslupa kysyttiin heti syksyn 2017 alussa.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden kriteerinä voidaan pitää myös tutkimuksen kohdetta ja tarkoitusta (Tuomi & Sarajärvi 2009). Oman tutkimukseni tarkoituksena oli selvittää lapsen kasvun ja oppimisen tukea sekä tuen toteutumisen arvioimista vuorohoidon kontekstissa. Tutkimukseni kohteena olikin näin ollen vuorohoidossa toimivien lastentarhanopettajien sekä varhaiserityiskasvatuksen henkilöstön näkemykset ja kokemukset lapsen kasvun ja oppimisen tuesta vuorohoidon arjessa. Tärkeää oli myös selvittää vuorohoidon sekä varhaiserityiskasvatuksen henkilöstön yhteistyö, sen toimivat käytänteet ja kehittämisen kohteet.

Hirsjärvi ja Hurme (2014) toteavat, että eettiset ratkaisut eivät koske vain jotain tiettyä tutkimuksen kulkuun liittyvää vaihetta, vaan eettisiä kysymyksiä tulee esille tutkimuksen kaikissa vaiheissa. Tärkeää on myös huomioida se, että omat asenteet ja kokemukset tutkittavaa ilmiötä kohtaan, eivät näy haastattelussa ja aineiston analyysissä.

Tutkittava ilmiö on pyrittävä selittämään asianmukaisesti ja tarkasti haastateltavien antaman tietojen pohjalta. Tästä johtuen tavoitteena ei ole vain yhden totuuden löytäminen, vaan erilaisten merkitysten ja näkemysten kokoaminen haastattelujen perusteella. (Patton 2002.)

7 TULOKSET

Tutkimukseni tarkoituksena oli selvittää lapsen kasvun ja oppimisen tuen toteutumista vuorohoidon kontekstissa sekä vuorohoidossa työskentelevien lastentarhanopettajien ja varhaiserityiskasvatuksen ammattilaisten yhteistyötä. Tavoitteenani oli selvittää, vaikuttavatko vuorohoidon erityispiirteet, kuten ennakoimattomuus ja epäsäännöllisyys, lapsen tuen tarpeen toteutumiseen. Myös vuorohoidossa työskentelevien lastentarhanopettajien ja varhaiserityiskasvatuksen henkilöstön yhteistyö, sen toimivat käytänteet ja kehittämisen kohteet lapsen kasvun ja oppimisen tuen mahdollistajina oli tutkimukseni tarkoituksena. Käsittelin vuorohoidossa työskentelevien lastentarhanopettajien ja varhaiserityiskasvatuksen ammattilaisten vastauksia lomittain, vuoropuheluna.

7.1 Lasten erilaiset tuen tarpeet

Lasten tuen tarpeet tutkimukseni päiväkotiryhmissä vaihtelivat jonkin verran. Pääsääntöisesti lapsen tuen tarpeet ilmenivät kielellisen kehityksen vaikeuksista käyttäytymisen ja keskittymisen pulmiin. Yhtenä kasvavana alueena vastauksissa tuli esille lapsen oman toiminnan ohjauksen pulmat. Lapsen erilaiset tuen tarpeet vaihtelivat haastateltavien lapsiryhmien osalta niin, että yhdessä ryhmässä ei ollut tukea tarvitsevia lapsia lainakaan, kun taas yhdessä lapsiryhmässä heitä oli lähes puolet lapsiryhmästä. Vastauksissa tuli eroa myös siinä, että toisessa haastatteluun osallistuvista kunnista, myös varhaiskasvatuksessa oli otettu käyttöön kolmiportaisen tuen toimintamalli ja toisessa se ei ollut käytössä. Suurin haaste, mitä tutkimukseni pienemmän kunnan haastateltavat toivat esille, koskien lapsen kasvun ja oppimisen tukea, oli varhaiserityiskasvatuksen ammattilasten saatavuus. Toisessa haastatteluun osallistuvista kunnista varhaiserityiskasvatuksen ammattilaisia oli saatavilla hyvin, mutta toisessa kunnista oltiin oltu ilman varhaiserityiskasvatuksen ammattilaista jo useamman vuoden ajan. Tämä oli suoraan hankaloittanut lapsen kasvun ja oppimisen tuen toteutumista. Taulukossa 1 on eritelty niitä tuen tarpeen muotoja, joita haastateltavat toivat esille.

	Haastateltavien esille ottamat erilaiset tuen tarpeet (mainintojen lkm)
Kielellinen vaikeus	7
Käyttäytymisen pulma	7
Oman toiminnanohjaus, keskittymisen pulma	6
Kehitysviivästymä	2
Aistiyliherkkyys	2
Hahmottaminen	1
Diabetes	2
Kehitysvamma	1
Tunteiden säätely, rajattomuus	2
Ruoka-aineallergia	1
Motorisia pulmia	2

Taulukko1 Lasten erilaiset tuen tarpeet

Lapsen kasvun ja oppimisen tuki tutkimukseni vuoropäiväkodeissa painottui pitkälti erilaisiin lapsen kielellisiin pulmiin. Lapsilla oli tuen tarvetta niin puheen tuottamisessa kuin puheen ymmärtämisessäkin.

”Jotenki tuntuu, että kielellisiä erityisvaikeuksia on niinku, se mitä mää oon täällä ollu, niin musta tuntuu, että niitä on joka vuosi yks tai kaks tai useampi.”(relto1)

”Toisella on tämmönen laaja kielellinen vaikeus. Elikkä se ymmärtäminen. Hän on kyllä kovasti niinku edistynyt asiassa, tässä vuosien varrella. On ollu jo useamman vuoden mejän päiväkodilla ja puhe, puheen tuotto, hänhän siis puhuu hyvin epäselvästi.” (lto2)

Kielellisiä pulmia oli sekä lapsilla, jotka olivat niin sanotusti kantasuomalaisia että lapsilla, joilla oli monikulttuurinen tausta.

”No meillä on ollu niitä kielellisiä ja ihan niinku on eri kulttuureista lähtösin, mutta niinku se se ei liity pelkästään. Että on ollu ihan suomenkielissäki sitte niitä kielellisiä.”(lto1)

Toiseksi eniten haastateltavat toivat esille lasten käyttäytymiseen ja keskittymiseen liittyviä kasvun ja tuen tarpeita. Haastateltavat toivat esille useassa kohtaa sen, miten lapsen arki on muuttunut viime vuosien aikana hektisemmäksi ja kiireisemmäksi. Lapsella saattaa päiväkotipäivän jälkeen olla vielä monenlaisia erilaisia harrasteryhmiä, mihin he kuuluvat. Lapsen elämään saattaa kuulua moninaisia perhesuhteita ja asumisjärjestelyitä. Myös tämän ajan tietotekniikan leviäminen lasten elämään erilaisten pelien muodossa, on vaikuttanut lapsen arkeen suuresti. Kaikilla edellä mainituilla asioilla haastateltavat kertoivat olevan vaikutusta lapsen käyttäytymiseen ja keskittymiseen.

” Että on semmosta niinku keskittymisen, keskittymisessä on vähä haasteita. Että on sillai ollu niinku aggressiivinen lapsia kohtaan ja henkilökuntaaki kohtaan.” (lto5)

” Sitä semmosta niinku keskittymisvaikeutta on tämmöstä niinku ADHD, ADD tyyppistä, että niitä on järestään aina useampi ja tavallaan ku miettii sitä, että ku ne lähtee kouluun meiltä, niin kyllä niitä keskittymispulmasia on sinne kouluun lähössä. Ja ajatellaan, että ne ei pärjää vielä siinä isossa luokassa, niin niitä on aina useampi.” (relto1)

Yhtenä kasvavana haasteena tutkimukseni päiväkotiryhmissä koettiin lapsen tuen tarpeet lapsen oman toiminnan ohjauksessa. Tutkimukseni haastateltavat ottivat puheeksi useasti sen, miten lasten sosiaaliset taidot kaipaavat tämän päivän arjessa osin paljonkin tukea. Lapset tarvitsevat tukea erilaisten tilanteiden toiminnanohjaukseen ja erilaisissa leikkitalanteissa selviytymiseen.

”Enemmän ne on siihen oman toiminnanohjaukseen, itsesääteelyyn, tunne-elämään, käyttäytymiseen liittyviä pulmia, mitä on ollu. Et oman toiminnanohjaus on semmonen aika monen lapsen semmonen, että siinä on tuen tarvetta aika monella.” (relto2)

”Monestihan lapset, kun niillä on pulmia, nii monestihan niillä on pulmia myös siinä leikissä. Et he ei osaa leikkiä, ja miten kysytään esimerkiksi, et voinko tulla tähän leikkiin ja monesti ne riidat syntyä siitä.” (lto3)

7.2 Varhaiskasvatus vuorohoidon näkökulmasta

Varhaiskasvatuksessa on viime aikoina tapahtunut muutoksia muun muassa lapsiryhmän koossa sekä lapsen subjektiivisessa oikeudessa varhaiskasvatukseen. Se, oliko tutkimukseen osallistuva päiväkotikiitos vain niille lapsille, jotka tarvitsivat vuorohoitoa vanhempien työn tai opiskelun takia, vai oliko päiväkodissa myös niin sanottuja virikelapsia, oli suurin eroavaisuus haastateltavien välillä. Siellä, missä vuorohoitopäiväkodissa ei ollut muita, kuin vuorohoitoa tarvitsevia lapsia, ei ollut niin sanottuja ”virikehoitolapsia” tai ”vaka-lapsia”. Suurin osa haastateltavista oli sitä mieltä, että varhaiskasvatuksen viimeaikaiset muutokset eivät näy vuorohoidossa eivätkä näin ollen myöskään tukea tarvitsevan lapsen arjessa.

” Että meillä on sellai, että kuitenkin se seitsemän lasta lasketaan yhdelle vastuuihmiselle. Et viime vuonna tais olla loppuvuotta kohti, oliko että tilapäisesti kaheksaa.” (Ito5)

” Meillä on ne vuorohoitolapset, että meillä ei oo näitä virikehoitolapsia ei oo.” (Ito4)

Suurin yhtäläisyys tutkimukseen osallistujien kesken oli se, että kaikki haastateltavat kokivat, että vuorohoidossa tehtävät työvuorolistat tukivat niin työntekijöiden työtä kuin myös tukea tarvitsevan lapsen tuen tarpeen toteutumista. Lapsiryhmän lastentarhanopettajalla on aina päävastuu lapsen kasvun ja oppimisen tuen toteutumisesta ja kaikki haastateltavat kokivat, että päiväkodissa tehtävät työvuorot tukivat tätä työtä. Erittäin positiivisena asiana haastateltavat kokivat työntekijöiden joustavuuden. Vuorohoidossa työntekijät ovat tottuneet erilaisiin työvuoroihin ja mahdollisiin pikaisiinkin työvuoron muutoksiin.

Viime vuonna oli semmonen hyvinkin paljon tukea tarvitseva eskarilainen, niin kyllä me jouduttiin sitte miettimään niitä työvuoroja sen mukaan, että meillä on oikeesti ihmisiä, jos on sitte semmonen tilanne, niin lähtee hänen kanssaan johonki rauhottumispaikkaan. Tai näin niin et meillä on ihmisiä siellä. Tietysti joustoa, kun on ihmisillä ja näin, ja kun tiedetään ne haasteet ja ne, että mitä tarvitaan siihen, että se lapsi saisi sitä tukea ja saa positiivisia ja onnistumisen kokemuksia ja muuta, että sen takia kyllä joudutaan tekemään työvuoroihinki muutoksia, että se homma toimii.” (relto2)

”Vuorohoiiossa on myöski sitte ne hyvätki puolet, ku kaikki lapset ei oo yhtä aikaa paikalla. Että on aamu- tai iltapäivät, että saattaa olla rauhallisia, niin sitte siinäki lasten kannalta, nii sehän on äärimmäisen hyvä, että on niitä rauhallisempia hetkiä.” (Ito4)

Suurin ero vastaajien kesken, mikä tuli esiin lapsen kasvun ja oppimisen tuen toteutumisen yhteydessä oli kolmiportaisen tuen toimintamallin käyttöä. Vaikka varhaiskasvatussuunnitelmassa lapsen tuki ja sen toteutuminen määritellään lapsen kasvun ja oppimisen tueksi, osa kunnista on ottanut käyttöön myös kolmiportaisen tuen toimintamallin. Tämä tuli esille myös omassa tutkimuksessani. Toisessa tutkimukseeni osallistuneista kunnista kolmiportaisen tuen toimintamalli oli käytössä myös kaikilla varhaiskasvatusikäisillä lapsilla, mutta toisessa kunnista se ei ollut käytössä. Haastateltavat toivatkin esille sen, että kolmiportaisen tuen toimintamalli selkeyttää lapsen arjen toimintaa ja lapsen tuen tarpeen toteutumista. Myös se, että sama toimintamalli on käytössä lapsen siirryttyä esiopetukseen, koettiin positiivisena ja hyvänä mallina.

”Kaikki lapsethan me käydään relton kanssa niinku tiimeittäin tai työpareittain läpi ja mietitään ne ne, että mikä toimii ja mietitään ne haasteet ja tuen tarpeet ja sitte tehdään sitä suunnitelmaa sen pohjalta.” (lto1)

”Ja tokihan se yleinen tuki on se tärkein ja siitä lähdetään. Ja jos on hyvä yleinen tuki, niin se kannattelee kaikkia lapsia, myös niitä lapsia. Ja sillä voidaan ehkä ehkäistä sitä ennakolta, että lapsi ei ehkä tarvitse sitä tehostettua tukea tai voidaan niinku palata siihen vahvaan yleiseen tukeen.” (relto2)

7.3 Lapsen arjen toiminta vuorohoidossa

Lapsen kasvun ja oppimisen tuki vuorohoidon arjessa oli tutkimukseni haastateltavien mukaan samankaltaista molemmassa haastatteluun osallistuvassa kunnassa.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan lapsen tukea voidaan järjestää muun muassa erilaisin rakenteellisin keinoin. Tällöin esimerkiksi ryhmän lapsimäärää voidaan pienentää tai lapsen tuen tarve huomioidaan henkilöstön mitoituksessa. Tutkimukseeni osallistuneista ryhmistä vain yhden lapsiryhmän kokoa oli pienennetty lapsen kasvun ja oppimisen tuen takia. Jokaisessa ryhmässä oli kuitenkin käytettävissä ryhmäavustajan työpanosta. Haastateltavat toivatkin esille seikan, että lapsen henkilökohtaista avustajaa ei ollut käytössä yhdessäkään päiväkodissa. Muita kasvatuksellisia tai erityispedagogisia käytänteitä, joita tutkimukseen osallistuvissa päiväkotiryhmissä oli käytössä, oli muun

muassa pienryhmätyöskentely, kuvastruktuurin käyttö, relton pitämät leikkiryhmät ja relton pitämät kahdenkeskiset tuokiot lapsen kanssa.

”Elikkä meillä nyt vaan näin onnekkaisesti nyt sattuu, että tässä on pienempi ryhmä, sitte ku tähän tuli näin paljon sitte näitä tukea tarvitsevia. Sitte meillä on tosiaan se avustaja, mutta meillä ei sitte oo henkilökohtaisia avustajia kellään ole, että hän auttaa niinku koko ryhmää.” (lto2)

”Kyllä se on sen erityisavustajan työn kohdentamisessa otettu huomioon, että siellä, missä on semmonen saumapaikka tai sellanen paikka, jossa erityisesti tarvitaan, niin on pyritty, että siellä sitten olisi tätä resurssia.” (relto2)

”Et meillä on se päivästrukturi sillä lailla, että mejän lapset näkee aamulla, ku he tulee, nii on kuvat, että he tietää, et lähtekö he heti aamupalan jälkeen ulos vai jääkö he aamupiirille. Et jaetaan pienryhmiin ja sit me ollaan mietitty, et ketkä lapset siitä hyötyy, että ketkä menevät aina esmerkiks ekaks aamupalan jälkeen ulos ja tulevat vasta sitte toimintaan.” (lto3)

Jokaisessa tutkimukseen osallistuvassa päiväkodissa erilaiset päiväkodin yhteiset lapsipalaverit ja tiedonkulku nousivat tärkeään asemaan. Näissä palavereissa käytiin kaikkien ryhmien edustajien kanssa läpi kaikki päiväkodin tukea tarvitsevat lapset. Ajatuksena oli se, että kaikilla työntekijöillä on tietona, millaista tukea yksittäinen lapsi tarvitsee. Lapsipalavereita pidettiin säännöllisesti. Tämä koettiin ensiarvoisen tärkeänä lapsen kasvun ja oppimisen tuen toteutumisen mahdollistajana vuorohoidon arjessa.

”Meillä on aina, jos ei nyt joka kuukausi, niin on ehkä joka toinen kuukausi, niin vuorohoidon lapsipalavereita, joissa käydään sitte niiden, pääasiassa niiden lasten asioita, jotka tekee niitä vuoroja. Mutta tietysti myös muitakin, jos semmosia akuutteja, mitä pitää kaikkien saada tietoon.” (lto1)

”Meillä on kyllä niin, että jos meillä tietään, että on joku tuen tarve lapsi, sitte vaikka aamu viieltä tulee, niin me sovitaan sitte yhteisesti, että meillä voi olla joku pedakahvila tai joku muu info, missä käyään sitte läpi, niinku koko talon työntekijöitten kanssa, että tämän lapsen kanssa aamulla toimitaan näin ja iltapäivällä pitää tehdä niin ja niin.” (relto1)

Vuorohoidon arjesta ja sen erityispiirteistä, kuten esimerkiksi epäsäännöllisyydestä ja ennakoimattomuudesta, haastateltavat eivät kuitenkaan kokeneet olevan suurta vaikutusta lapsen tuen tarpeen toteutumiseen. Tärkeänä haastateltavat kuitenkin pitivät yhteisesti sovittujen sopimusten ja käytänteiden noudattamista. Osa

haastateltavista otti esille huolen niiden lasten osalta, jotka olivat päiväkodissa vain todella harvoin. Jos lapsella tuolloin on tuen tarvetta, haastateltavat kokivat lapsen tuen tarpeeseen vastaamisen haasteelliseksi juuri lapsen vähäisen tuntimäärän vuoksi.

”Vaikka on vuorohoidossa lapsi, mutta se on kuitenkin niinku, siinäki on se oma järjestys, miten toimitaan. Ja sitte, kun kaikki aikuiset on, kuitenkin tulee tutuksi täällä, jos on aamu-/iltahoidossa, niin siinä kuitenkin on se säännöllisyys, sitte aina, että mitä tapahtuu, kun on aamuvuoro? Ja mitä tapahtuu, jos on myöhässä illassa. Niin sillee ei se kauheen niinku ennakoimatonta mun mielestä tai sillee oo.” (lto2)

”Se on tietenki hankalaa sitte, jos pienillä tunneilla vuorohoidossa oleva lapsi, jolla on pulmaa. Ja sitte se on täällä hirmu vähän. Niin tavallaan se tuen tarpeen tunnistaminen, että sää mietit, että johtuuko se siitä, että se käy täällä niin harvoin? Onko se niin harjaantumaton, että ei osaa olla ryhmässä, ku se on niin vähän? Vai onko tässä jotain muuta pulmaa?” (relto1)

Lapsen kasvun ja oppimisen tukeen kuuluu osaltaan myös erilaisten

kuntoutuselementtien, kuten esimerkiksi puhe- ja toimintaterapian käyttö lapsen tuen tarpeen toteuttajana. Pääsääntöisesti tutkimukseen osallistujat kokivat eri terapioiden toimivan hyvin vuorohoidon arjessa. Lapsen eri terapioiden järjestettiin sekä tutkimukseen osallistuvien päiväkodeissa että terapeuttien luona. Joissain tapauksissa terapeutit kävivät myös lapsen kotona. Se, mitä erityisesti haastatteluihin osallistuvat lastentarhanopettajat toivoivat, oli, että esimerkiksi lapsen toimintaterapeutti voisi käydä useammin lapsen kotiryhmässä seuraamassa lapsen ryhmätaitoja sekä myös antamassa käytännön vinkkejä ja ohjeita lapsiryhmissä työskenteleville. Haastavimpana osa haastateltavista piti kuitenkin yhteisten palaverien aikataulusta sopimista eri toimijoiden kesken. Tämä liittyi yleensä vuorohoidon aikataulujen epäsäännöllisyyteen. Haasteellisena koettiin myös se, jos lapsilla on useampi terapia. Tällöin kaikki yksittäisten lasten terapia-aikojen sovittaminen päiväkodin oman toiminnan yhteyteen voi olla hyvinkin haastavaa.

”Mun mielestä meillä on terapeutit aika hyvin pystynyt tulemaan ja sopimaan, niinku ne ajat mejän päiväkodin kanssa plus sitte perheitten kans.” (lto3)

”Mun mielestä ne terapiat on toiminu niinku ihan hyvin. Niille on järjestetty sillai, että niille on aika ja paikka ja mahdollisuus.” (lto4)

”No varmaanhan siinä on joku palaverien sopiminen semmonen vähä haastava tietenki, et koska siinä on just, että millon ne on hoidossa. Ne on niinku selkeesti semmosia, mitä pitää

enemmän miettiä niitä kellonaikoja ja muita, mutta kyllähän sitte niinku ne terapiat saahaan aina pyörimään. Että sitte, jos on joku säännöllinen päivä ja sitte on vapaapäivä, niin aika usein terapeutit voi mennä myös kotiin. Mutta tuota niinku semmonen lapsi, jolla on useampi terapia, niin sittehän se on niinku vähä haastavaa.” (relto1)

Vuorohoidon arkea on myös se, että lapset voivat olla päiväkodissa myös iltaisin ja viikonloppuisin. Jos lapsella on tuen tarve, hänen tulee saada tarvitsemaansa tukea myös näinä aikoina. Tässä asiassa tutkimukseen osallistujien kokemukset erosivat toisistaan. Päiväkodissa, jossa toimittiin ympärivuorokauden maanantaista sunnuntaihin, lapsen kasvun ja oppimisen tuki oli enemmän hallittavissa myös viikonloppujen osalta. Niissä päiväkodeissa, jossa viikonloppuhoito tapahtui toisessa päiväkodissa, koettiin, että silloin lapsen tuen tarpeen toteutumien saattoi ”jäädä ohueksi”. Usein näissä tilanteissa niin sanotun kotiryhmän ja kotipäiväkodin henkilöstö ei välttämättä edes tiennyt, milloin lapsi on viikonloppuhoidossa, koska vanhemmat yleensä varasivat viikonloppuhoidon suoraan ympärivuorokautisesta päiväkodista. Iltahoidon osalta vastaukset olivat kaikkien haastateltavien kesken samansuuntaisia. Myös ilta- ja viikonloppuhoidon osalta korostui tehokas tiedonsiirto.

”No viikonloppusin on monesti sattunu niin, että silloin on ollu niinku vähempi lapsia. Ja on niinku monesti katottukki sitte palaverissa, että nyt tämä lapsi on viikonloppuhoidossa, että mitä ois semmmosta, mitä hänen kanssa niinku kannattais tehdä.” (lto5)

”Se on hankala sillä lailla, että meillä ei olla enää viikonloppuja. Se on pulmallista sillä lailla, koska meillä ei välttämättä oo tietoo siitä, minkä verran he käyttää ympärivuorokautisen palveluja. Et meillä on vaan näitä, jotka on satunnaisesti keikkaillu siellä. Ja tieto, et miten siellä menee, et jos ei oo niinku tosi isoja pulmia tai herää niinku henkilökunnalla kysymyksiä, et hetkinen. Että se jää ohueksi.” (relto3)

7.4 Vuorohoidon ja varhaiserityiskasvatuksen yhteistyö

Lapsen kasvun ja oppimisen tukeen kuuluu olennaisena osana varhaiserityiskasvatuksen osallistuminen lapsen tuen tarpeen toteuttamiseen. Tutkimukseeni osallistuneista kunnista vain toisessa oli saatavilla varhaiserityiskasvatuksen ammattilaisen palveluja. Tältä osin tulokset erosivat haastateltavien kesken paljon. Kunnassa, jossa

varhaiserityiskasvatuksen palveluja oli saatavilla, yhteistyö vuorohoidon henkilöstön kanssa oli mutkatonta ja saumatonta. Keskinäinen yhteistyö kuului oleellisesti vuorohoidon arkeen lapsen kasvun ja oppimisen tuen toteutumisen varmistamiseksi. Vaikka varhaiserityiskasvatuksen henkilöstö ei välttämättä ollut tutkimuspäiväkodeissa paikalla päivittäin, päiväkotiryhmien lastentarhanopettajat kokivat, että yhteydenpito heihin oli luontevaa ja mahdollista myös sähköpostitse sekä puhelimitse.

”Mutta kauheen paljon siis ihmiset, kun ne on jotenki tottuneet, ne käy kysymässä multa erilaisia asioita ja just siihen tukeen liittyviä asioita. Niin sellasta yhteistyötä on tosi paljon, että ku kävelee tuossa käytävällä, niin jollain on aina jotain kysyttävää ja mietitään yhdessä niitä juttuja.” (relto1)

”No relto on täällä talossa, hänellä on myöskin oma lukujärjestys, tällä hetkellä niinku parina päivänä viikossa ja on sitte aamupäivän yleensäki apuna tuolla ryhmissäki. Ja tiimipalavereissa silloin tällön mukana. Ja tietysti niinku konsultoi lasten asioissa ja on tarvittaessa esim. vasukeskusteluissa mukana ja esiopseissa.” (lto1)

Kunnassa, jossa varhaiserityiskasvatuksen ammattilaisia ei ollut saatavilla, lapsen kasvun ja oppimisen tuen toteutuminen jäi pääsääntöisesti yksin vuorohoidon lastentarhanopettajien sekä koko muun henkilöstön vastuulle. Myös vuoropäiväkodin johtajan työpanos lapsen tuen tarpeen toteuttamisessa oli merkittävässä asemassa. Jos lapsella oli jo entuudestaan diagnoosi tai lausunto, hänelle yleensä saatiin tarvittavat terapiat, mutta jos oli kyseessä uusi lapsi, josta lastentarhanopettajilla oli noussut huoli, lapsen tuen prosessi saattoi jäädä kesken. Vuoropäiväkodin lastentarhanopettajat sekä muu henkilöstö kuitenkin miettivät erilaisia tukitoimia lapsen arjen sujumiseksi ja helpottamiseksi.

”No meillähän tätä reltoa ei ole ollut pitkään aikaan, kolmeen vuoteen ei ole ollu.” (lto4)

”No eihän sitä (reltoa) oo. Meillähän tää mennee tää tuen tarve sillä lailla, että ku mejän mielestä on joku huoli, niin me keskustellaan siitä ryhmässä ja sitte me keskustellaan johtajan kanssa.” (lto5)

Vuorohoidon ja varhaiserityiskasvatuksen henkilöstön välinen yhteistyö koettiin pääsääntöisesti toimivana ja riittävänä siinä tutkimukseen osallistuvassa kunnassa, missä varhaiserityiskasvatuksen henkilöstön palveluja oli saatavilla. Yhteistyön

hyvänä käytänteenä nousi vahvasti esille varhaiserityiskasvatuksen ammattilaisen tekemä työpanos vuorohoidon arjessa lapsiryhmissä. Positiivisena haastateltavilla nousi myös erilaisten lasten pienryhmien vetäminen sekä lapsen kahdenkeskisten tuokioiden vetäminen varhaiserityiskasvatuksen ammattilaisen johdolla. Hyvänä käytänteenä nostettiin esille myös varhaiserityiskasvatuksen ammattilaisen kokoama niin sanottu materiaalipankki. Yhteistyön kehittämisen kohteeksi nousi erityisesti varhaiserityiskasvatuksen ammattilaisten mielestä heidän osin laaja työalueensa ja toimenkuvansa. Varsinkin uuden varhaiskasvatussuunnitelman käyttöönoton vuoksi varhaiserityiskasvatuksen henkilöstölle on tullut lisää tehtäviä ja nämä ovat yleensä vieneet aikaa itse konsultaatiotyöltä.

”Nyten varsinkin meidän relto on sitte sopinu semmosia päiviä, että tulee vaikka tunniksi, kahdeksi tuohon ryhmään ihan meidän kanssa, että pelailee tossa lasten kanssa ja on mukana siinä toiminnassa sitte.” (lto2)

”No mä mietin, et se on erittäin hyvä, että ku meilläki on niitä muutamia lapsia, mitä ollaan tässä käyty läpi, niin on sovittu, että mihinkä päin relto tulee mukaan. Ja hänellä on kuitenkin s sitte niitä kytköksiä tänne ja tuonne, semmonen laaja verkosto. Ja on tärkeetä, että on siellä arjen toiminnassa mukana. Hän näkee ja sit tavallaan pystyy antamaan niinku vinkkejä ja näkee sitä, mitä se arki on.” (lto1)

”Mä oon ite tykänny vetää (pienryhmätoiminta) ja se on tavallaan ollu semmonen, semmosta niinku tehostettuaki tukea joillekki lapsille, tehostetummin olla siinä pienryhmässä tukena. Ja jonkin verran mulla on materiaalia, välineitä ja niinku ihan semmosta materiaalipuolta ja kuvien käyttöä ja kaikkea.” (relto3)

”Olen vasukeskustelussa mukana silloin, kun siihen on perusteet. Mutta sitte esim. huomenaamuna mulla on aamulla palaveri täällä henkilökunnan kesken, sitte on se lapsen varhaiskasvatussuunnitelma. Sitte mulla on iltapäivän koulutusta. Keskiviikkoaamuna mä oon kuntoutustyöryhmässä aamupäivän ja iltapäivän oon mentoroinnissa. Elikkä iltapäivällä olis aikaa, mutta sillon lapset on päivälevolla.” (relto2)

Kunnassa, jossa varhaiserityiskasvatuksen palveluja ei ollut saatavilla, yhteistyön hyviä käytänteitä oli siltä ajalta, kun varhaiserityiskasvatuksen palveluja oli ollut saatavilla. Myös siellä päällimmäiseksi asiaksi nousi varhaiserityiskasvatuksen ammattilaisen työpanos itse vuorohoidon arjessa, lapsiryhmissä tehty työ. Tärkein

kehittämisen kohde näillä haastateltavilla oli ymmärrettävästi varhaiserityiskasvatuksen ammattilaisen palvelujen saaminen paikkakunnalle.

”Kyllä se oli silloin hyvä, että kun se relto pääsi niinku olemaan siinä ryhmässä ja näkemään niitä lapsia. Ja sitte sen pohjalta niinku käytiin keskusteluja, et jos oli jotain. Ja sitte oli tietenki se, että sai ottaa yhteyttä, että jos niinku tuli jotaki siinä välissä.” (Ito4)

”Joo, millonkaha se nyt olisi sitte ku tässä oli se relto, nii sillohan hän kävi niinku säännöllisesti ja havainnoi sitä ryhmää ja saatiin sieltä niitä vinkkejä.” (Ito5)

8 POHDINTA

Tutkimukseni tavoitteena oli selvittää lapsen kasvun ja oppimisen tuen toteutumista vuorohoidon kontekstissa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016) todetaan, että lapsen tuen tarve kuuluu kaikille lapsille ja sitä järjestetään tuen tarpeen ilmettyä. Tutkimuksessani halusin saada selville lapsen tuen toteutumista vuorohoidon arjessa ja miten ja missä määrin vuorohoidon erityispiirteet, kuten esimerkiksi hoitoaikojen ennakoimattomuus, näkyvät lapsen tuen toteuttamisessa. Tutkimukseni toisena tavoitteena oli kartoittaa vuorohoidon sekä varhaiserityiskasvatuksen henkilöstön yhteistyö liittyen lapsen tuen tarpeen toteuttamiseen.

8.1 Tulosten tarkastelu ja käytännön johtopäätökset

Kun puhutaan lapsen kasvun ja oppimisen tuesta vuorohoidon arjessa tutkimuksessani tuli esille, että lapsen tuen tarpeeseen voidaan vastata joskus jopa paremmin, kuin niin sanotuissa päiväyksiköissä. Vuorohoidossa on aikoja, kuten iltaisin ja viikonloppuisin, jolloin lapsia on vähemmän paikalla. Tällöin tukea tarvitsevan lapsen yksilöllinen ohjaaminen ja tukeminen oli helpompaa, kuin ryhmässä, jossa kaikki lapset olivat suurimman osan päivästä paikalla yhtä aikaa. Ahosen (2017) mukaan lapsen yksilölliset tarpeet tuleekin olla keskiössä. Myös Varhaiskasvatuslaki (36/1973) määrittelee niin, että lapsen yksilöllinen tuen tarpeen tunnistaminen ja sen pohjalta tuen järjestäminen tarkoituksenmukaisesti on ensiarvoisen tärkeää ja jokaisen lapsen oikeus.

Tutkimuksessani tuli erittäin hyvin esille se, että vaikka vuorohoidossa arki on ennakoimatonta ja vaihtelevaa lasten ja työntekijöiden vaihtelevien vuorojen takia, lapsen kasvun ja oppimisen tuki ei välttämättä toteudu siellä yhtään huonompana, kuin päiväaika auki olevissa päiväkodeissa. Tutkimuksessani tuli esille useassa kohtaa se, että vuorohoidossa tehtävät työvuorolistat tukivat niin lapseen saamaa tukea kuin myös työntekijöiden työtä. Myös Peltoperä ja Hintikka (2016) puhuivat työvuorosuunnittelun merkittävydestä niin vuorohoidossa oleville lapsille kuin työntekijöillekin. Vaikka

työvuorolistat voivat muuttua paljonkin alkuperäisestä suunnitelmasta, niiden tekemiseen panostetaan paljon. Jokainen päivä tarkastellaan erikseen, ketä lapsia on paikalla ja mihin aikaan. Sen perusteella tehdään työntekijöille työvuorot huomioiden lasten erilaiset ja yksilölliset tuen tarpeet. Peltoperä ym. (2016) mainitsevat myös lapsen yksilöllisten tarpeiden huomioimisen tärkeyden. Työvuorosuunnittelu onkin yksi toimivan vuorohoitoyksikön kulmakivi. Vuorohoitoyksiköissä tarkastellaan työntekijöiden työvuoroja viikottain. Ehkäpä juuri sen vuoksi, myös lapsen kasvun ja oppimisen tuki ja sen toteutuminen on tarkastelussa säännöllisesti.

Vaikka tutkimukseeni osallistuvat kokivat, että lapsen kasvun ja oppimisen tuki toteutui vuorohoidossa hyvin, ilta- ja viikonloppuhoidon osalta se ei aina kuitenkaan toiminut. Tutkimukseni toi esille se, että ympärivuorokautisen vuorohoidon keskittäminen vain tiettyihin yksiköihin, saattaa heikentää lapsen saamaa tukea. Jos esimerkiksi lapsen viikonloppuhoito on eri paikassa kuin lapsen omassa päiväkodissa, tieto lapsen viikonlopun tapahtumista voi jäädä hyvinkin ohueksi, jos ei kokonaan pimentoon. Voidaanko lapsen tarvitsemaa tukea antaa myös yksikössä, jossa lapsi voi olla vain tilapäisesti ja harvakseltaan? Tilanne voi olla pulmallinen tukea tarvitsevan lapsen kannalta, koska lapsen tavat ja tottumukset, kiinnostuksen aiheet ja kehittämisen kohteet voi olla hankalaa havainnoida, koska lapsi saattaa tarvita tällaisen yksikön palveluja niin harvoin. Myös se, kuinka hyvin tällaisessa yksikössä työntekijät sitoutuvat tukea tarvitsevan lapsen yksilöllisiin tarpeisiin, luo omat haasteensa lapsen tuen toteutumiselle. Virheellisesti voidaan ajatella, että lapsen kasvun ja oppimisen tuki kuuluu vain lapsen omaan päiväkotiryhmään. Peltoperän ym. (2016) mukaan lapsen tarvitsemaa tukea tulee kuitenkin tarjota kaikkina vuorokauden aikoina.

Lapsen kasvun ja oppimisen tuki ja sen toteutuminen vuorohoidon arjessa toi tutkimuksessani esille lukuisia hyviä käytäntöjä. Kaikki tutkimukseen osallistuvat kertoivat tärkeänä arjen toimintana olevan vähintään kerran kuukaudessa pidettävät lapsipalaverit, joihin osallistuu työntekijä jokaisesta lapsiryhmästä. Lapsipalavereissa käydään läpi lasten yksilöllisiä tuen tarpeita, sitä mitä lapsi tarvitsee aikaisin aamulla ja/tai myöhään illalla. Lapsipalavereiden tarkoituksena on se, että jokaisella vuorohoitoyksikössä työskentelevällä olisi tieto kaikista lapsista. Tiedottaminen on

tärkeää kaikkialla varhaiskasvatuksen kentällä, mutta vuorohoidossa se nousee vielä suurempaan arvoon. Siinä, että joku yksittäinen lapsi ja työntekijä näkevät toisiaan, voi mennä useampikin päivä ja siltikin kaikkien työntekijöiden tulee tietää kaikki asiat, mitkä voivat vaikuttaa lapsen arkeen ja arjen toimintoihin. Dahlblom ja Peltoperä (2016) tuovat myös esille tiedottamisen merkityksen. Vuorohoidossa on tärkeää varmistaa, että kaikilla työntekijöillä on tiedossa lapsen arjen toimintoihin liittyvät tuen ja kuntoutuksen muodot.

Tutkimuksessani nousi vahvasti esille se, että lapsen kasvun ja oppimisen tuki toteutui pääsääntöisesti hyvin myös vuorohoitoyksiköissä. Vaikka varhaiskasvatuksessa on viime aikoina tapahtunut muutoksia, kuten lapsiryhmien kokojen kasvattamista sekä lapsen subjektiivisen oikeuden rajaamista, nämä asiat eivät pääsääntöisesti näkyneet vuorohoidon arjessa. Yhtenä haasteena tutkimukseni vuorohoitoyksikössä tuli kuitenkin esille niin sanottujen varhaiskasvatus- tai virikelasten hoidon järjestäminen. Osassa tutkimukseeni osallistuneista vuorohoitoyksiköistä lapsen hoitosuhde jatkui vuorohoidossa, vaikka vuorohoidon- sekä yleensä päivähoidontarve päättyi. Näitä tilanteita tapahtui silloin, kun huoltajan työsuhde päättyi ja esimerkiksi toinen lapsen huoltajista jäi kotiin. Osa tutkimukseen osallistujista piti kuitenkin tärkeänä, että lapsen ja perheen tilannetta seurataan jonkin aikaa ennen kuin hoitopaikkaa vaihdetaan, koska usein lapsen vuorohoidon tarve saattoi jatkua myöhemmin uudelleen huoltajan työllistettyä. Työntekijöiden huoli koski yleensä sitä, että osataanko päättäjien tasolla lapsen etu asettaa ennen taloudellisia arvoja, koska vuorohoito on tunnetusti kalliimpaa, kuin päivisin tapahtuva varhaiskasvatus. Lapsen etuhan on varhaiskasvatuksessa aina tärkein. Tutkimuksessani tulikin esille, että osassa vuorohoitoyksiköistä oltiin huolissaan juuri tällaisen varhaiskasvatus- ja virikelapsen tuen tarpeen toteutumisesta vuorohoidon arjessa. Miten lapsen yksilöllisten tuen tarpeiden toteuttaminen sekä tarvittavan pedagogiikan tarjoaminen voitiin varmistaa, jos lapsi on päiväkodissa vain muutaman päivän viikossa ja lapsen hoidolle voi tulla pitkiäkin taukoja? Hytönen (2017) mainitsee juuri pedagogiikan merkityksen lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen toteutumiseksi. Myös Peltoperä ym. (2016) painottavat pedagogiikan tärkeyttä. Lapsella tulee olla mahdollisuus vaikuttaa arjen toimintaan, vaikka hän olisi paikalla epäsäännöllisesti ja lyhyitä jaksoja kerrallaan.

Tutkimuksessani tuli esille myös se, että joskus tuen tarpeen havaitseminen voi olla hankalaa juuri sen takia, että lapsi on paikalla niin vähän. Ja jos tällaisella lapsella on tuen tarvetta, johtuuko se siitä, että lapsi ei ole tottunut toimimaan suuremmassa ryhmässä? Vai johtuu lapsen tuen tarve lapsen kognitiivisista, sosiaalisista jne. taidoista? Edellä mainittuja taitoja voidaan harjoitella yleensä varhaiskasvatuksessa, mutta usein se, mistä lapsen tuen tarve johtuu, voi olla hankalaa erottaa. Van Shaik, Leseman ja de Haan (2017) sekä Kahn (2014) mainitsevat myös varhaiskasvatuksen merkityksen muun muassa lapsen sosiaalisten ja kognitiivisten taitojen kehittymiselle. Myös Sajaniemi ym. (2015) painottavat lapsen mahdollisuutta harjoitella hänelle tärkeitä asioita, myös ryhmässä toisten lasten kanssa.

Tutkimuksessani tuli esille kaksi suurta eroavaisuutta tutkimukseen osallistujien edustamissa yksiköissä. Toinen niistä oli kolmiportaisen tuen toimintamallin käyttäminen jo varhaiskasvatuskäisten lasten kasvatuksessa ja opetuksessa ja toinen oli varhaiserityiskasvatuksen henkilöstön saatavuus. Kolmiportaisen tuen toimintamalli oli käytössä osassa tutkimukseen osallistuneita päiväkodeista ja sen koettiin selkeyttävän lapsen tuen tarpeen toteutumista ja lapsen arjen toimintaa. Se, että kolmiportaisen tuen toimintamallin mukainen toiminta on käytössä jo esiopetusikäisillä lapsilla, tukee ajatusta, että sitä käytettäisiin jo varhaiskasvatuksessa. Näin saataisiin yhtenäinen toimintamalli niin varhaiskasvatuksen kuin koulunkin puolelle. Toinen eroavaisuus tutkimukseeni osallistujien kesken oli varhaiserityiskasvatuksen henkilöstön saatavuus. Tutkimuksessani tuli hyvin vahvasti esille se, että osassa tutkimukseeni osallistuneista päiväkodeista varhaiserityiskasvatuksen henkilöstöä oli saatavilla, mutta osassa sitä ei ollut. Viitala (2014) toteaaakin, että varhaiserityiskasvatuksen henkilöstön konsultaatio voi vaihdella suuresti eri kuntien kesken. Lapsen kasvun ja oppimisen tuki ja sen toteutuminen heikentyy silloin, kun varhaiserityiskasvatuksen palveluja ei ollut saatavilla. Näissä tilanteissa lastentarhanopettajien rooli tuen toteuttajana korostui. Vaikka varhaiserityiskasvatuksen ammattilaisia valmistuu vuosittain, on harmillista, että silti vielä on kuntia, joihin ei ole saatu varhaiserityiskasvatuksen henkilöstön palveluja. Varhaiserityiskasvatuksen työntekijöiden suuri ja laaja työmäärä voi olla yhtenä syynä palvelujen saatavuuteen. Myös se, että on paljon kuntia, missä varhaiserityiskasvatuksen

työntekijä toimii yksin oman alansa ammattilaisena, voi vaikuttaa palvelujen saatavuuteen.

Vuorohoidon ja varhaiserityiskasvatuksen henkilöstön välinen yhteistyö on ensiarvoisen tärkeää, kun puhutaan lapsen kasvun ja oppimisen tuesta sekä tuen tarpeen toteutumisesta. Molempien ammattilaisten jatkuvalla yhteistyöllä voidaan varmistaa lapsen saama tuki. Viitalan (2014) mukaan lapsen kasvun ja oppimisen tuen toteutuminen vaatii hyvää yhteistyötä, joka voi näkyä esimerkiksi lapsen kehityksen tukemiseen liittyvänä yhteistyönä. Tutkimukseni tulosten valossa, jos varhaiserityiskasvatuksen palveluja oli saatavilla, yhteistyö oli mutkatonta ja saumatonta ja se toimi joustavasti vuorohoidon arjessa. Varhaiserityiskasvatuksen henkilöstöön voitiin olla yhteydessä myös puhelimitse ja sähköpostitse, jos tämä ei aina ollut paikalla tutkimuspäiväkodissa. Yleisesti ottaen yhteistyö vuorohoidon ja varhaiserityiskasvatuksen henkilöstön välillä koettiin riittävänä. Varhaiserityiskasvatuksen henkilöstön työ- ja toimenkuvat saattoivat vaihdella, mutta yleensä lapsiryhmässä havainnoiminen ja konsultointi sekä yhteistyö lapsiryhmän henkilöstön kanssa koettiin tärkeimmäksi yhteistyön muodoksi. Tulevaisuudessa olisikin hyvä miettiä kaiken kaikkiaan varhaiserityiskasvatuksen ammattilaisten toimenkuvaa ja työn sijoittelua niin, että se parhaiten varmistaisi lapsen kasvun ja oppimisen tuen toteutumista.

8.2 Tutkimuksen luotettavuus ja jatkotutkimushaasteet

Tutkimuksessani olen pyrkinyt noudattamaan hyvän tieteellisen käytännön periaatteita. Tutkimukseni on luonteeltaan laadullinen ja sitä on lähestytty aineistoperusteisesti. Tutkimukseni aineisto koostuu vuorohoidon ja varhaiserityiskasvatuksen henkilöstön haastatteluista. Anonymiteetin suojaamiseksi tutkimukseen osallistujien nimiä ja tarkempia paikkakuntatietoja ei käytetä tutkimuksessa. Tutkimukseen osallistuminen oli haastateltaville vapaaehtoista. Tutkimukseni luotettavuuden haasteeksi nousi kuitenkin aineiston suhteellisen pieni koko ja tutkimukseen osallistuneiden kuntien sijainti sekä tutkijan kokemattomuus tutkimuksen tekemiseen. Myös tutkijan asenne ja ennakkotiedot tutkittavaa ilmiötä kohtaan nousivat luotettavuuden haasteeksi.

Läpi koko tutkimuksen olen miettinyt yleisesti tutkimukseni luotettavuutta. Jos olisin valinnut suuremman aineiston koon sekä tehnyt haastatteluja esimerkiksi pääkaupunkiseudulla, olisivatko ne tuottaneet erilaisia tuloksia? Vaikka tutkimuksen yksi luotettavuuden haaste on oma kokemattomuuteni tutkimuksen tekijänä, olen pyrkinyt noudattamaan annettuja ohjeita ja hyvän tieteellisen käytännön periaatteita. Patton (2002) esittääkin tutkimuksen yhdeksi uskottavuuden perusteeksi tutkijan kokemuksen ja ammattitaidon. Hirsjärvi ym. (2009) toteavat kuitenkin, että tutkijoiden kokemattomuutta voidaan kompensoida juuri noudattamalla tieteellisen käytännön hyviä periaatteita. Olen miettinyt myös omaa asennettani ja vuorohoidon tuntemustani sekä niiden merkitystä tutkittavaa ilmiötä kohtaan. Vaikka minulla on pitkä kokemus vuorohoidossa työskentelemisestä, olen tietoisesti pyrkinyt siihen, että omat asenteeni eivät näy haastatteluissa eivätkä aineiston tulkinnessa ja analysoinnissa. Pattonin (2002) mukaan tutkittavaa ilmiötä on pyrittävä selittämään niin asianmukaisesti kuin mahdollista. Tärkeää on myös, että ilmiötä selitetään täydellisesti haastateltavien antamien tietojen pohjalta. Tavoitteena on erilaisten näkemysten ja merkitysten kokoaminen, ei vain yhden totuuden löytäminen. Tutkimusaineistoni on litteroitu asianmukaisesti ja huolellisesti. Se on analysoitu käyttäen sisällönanalyysiä ja sen pohjalta olen nostanut esille haastateltavien varhaiskasvatuksen ammattilaisten merkityksiä tutkimuskohteena olevasta ilmiöstä. Hirsjärven ja Hurmeen (2001) mukaan tällöin voidaan olettaa, että tulosten perusteena ovat haastateltavien omat kokemukset tutkittavasta ilmiöstä.

Tutkimuksessani tutkittavaa ilmiötä on tutkittu vain varhaiskasvatuksen ammattilaisten näkökulmasta. Jatkossa olisi mielenkiintoista tutkia tarkemmin lapsen saamaa kasvun ja oppimisen tukea ja sen toteutumista lapsen ja huoltajan näkökulmasta. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016) sanotaankin, että niin lapsen kuin lapsen huoltajien osallisuutta tuetaan ja heidän mielipiteitään kuunnellaan. Mielenkiintoista olisi myös tutkia ja selvittää asioita, jotka vaikuttavat varhaiserityiskasvatuksen ammattilasten palvelujen saatavuuteen eri kunnissa. Vaikka oma tutkimukseni ei ollut kovin laaja, jo se toi esille sen, että eri kunnissa ollaan vielä hyvinkin eriarvoisessa asemassa sen suhteen, onko varhaiserityiskasvatuksen palveluja saatavilla vai ei.

LÄHTEET

- Ahonen, L. 2017. Vasun käyttöopas. Jyväskylä. Ps-kustannus.
- Alijoki, A. & Pihlaja, P. 2016. Pedagogiset rakenteet ja ratkaisut lasten erityisen tuen tarpeen näkökulmasta. Teoksessa E. Hujala & L. Turja (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä. Ps-kustannus, 262-275.
- Anne, T., Segal, U. 2007. Implications of Japan's centre-based night care: A 1-Year Follow-up. *Early Childhood Education Journal*. December 2007. Volume 35. Issue 3. pp 293-299.
- Dahlblom, T. & Peltoperä, K. 2016. Erityislastentarhanopettajien näkemyksiä lapsen yksilöllisestä varhaiskasvatuksesta ja vanhempien kanssa tehtävästä yhteistyöstä vuorohoidossa. Teoksessa U. Teppo, U. & K. Malinen (toim.) Osaamista vuorohoitoon. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisusarja. s. 220-228.
- Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Määräykset ja ohjeet 2016:1.
- Eskola, J. & Vastamäki, J. 2010. Teemahaastattelu: Opit ja opetukset. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli. 2010. Ikkunoita tutkimusmetodeihin. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä. PS-kustannus. s. 26-44.
- Gartland, D., Strosnider, R. 2007. Learning disabilities and young children: identification and intervention. A Report from the National Joint Committee on Learning Disabilities. *Learning Disability Quarterly*, Vol. 30, No. 1 (Winter, 2007). Sage Publications, Inc. pp. 63-72.
- Happo, I., Määttä, K. & Uusiautti, S. 2012. How do early childhood education teachers perceive their expertise? A qualitative study of child care providers in

- Lapland, Finland. *Early Childhood Education Journal* 2013, Vol. 41(4), p. 273-281.
- Hermanfors, K. 2017. Inklusiivinen varhaiskasvatus – Itsestäänselvääkö? *Kasvatus & Aika*. 11 (3) 2017, 91-95.
- Heinämäki, L. 2004. Erityisesti päivähoidossa. Kunnallisten toimijoiden ja päättäjien näkemykset erityispäivähoidon funktiosta palvelujärjestelmässä. Akateeminen väitöskirja. Stakes. Tutkimuksia 136. Gummerus Kirjapaino Oy. Saarijärvi 2004.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2014. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki. Yliopistopainos. Helsinki university press.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2001. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki. Yliopistopaino. Helsinki university press.
- Hirsjärvi, S., Remes, P., & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita (15. uud. p.). Helsinki: Tammi.
- Hytönen, J. 2017. Yliopistollinen lastentarhanopettajan koulutus ja varhaiskasvatuksen laadun kehittäminen. Julkaisussa *Kasvatus & Aika* 11 (3) 2017, 96-105.
- Jordan, D. 2008. The ecology of infant and toddler care during nonstandard hours childcare in licenced childcare centers. Väitöskirja. Michigan State University.
- Kahn, JM. 2014. Early childhood education and care as a social work issue. *Child and Adolescent Social Work Journal* 2014, Vol. 31(5), pp. 419-433.
- Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Jyväskylä. Gummerus Kirjapaino Oy.

Laadukkaat varhaiskasvatuspalvelut ovat kunnan vahvuus 2017. Julkaisut ja esitteet.

OAJ 2017.

Lehtomaa, M. 2006. Fenomenologinen kokemuksen tutkimus: haastattelu, analyysi ja ymmärtäminen. Teoksessa J. Perttula & T. Latomaa (toim.) Kokemuksen tutkimus. Merkitys - tulkinta - ymmärtäminen. Helsinki. Dialogia Oy. 163-194.

Malinen, K., Dahlblom, T. & Teppo, U. 2016. Suomalainen vuorohoito. Teoksessa U. Teppo & K. Malinen (toim.) Osaamista vuorohoitoon. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisusarja. s. 12-24. Luettu 15.03.2017.

OECD-maat ja varhaiskasvatus 2016. OAJ 2016.

Patton, M. Q. 2002. Qualitative research & evaluation methods. Thousand Oaks (CA): Sage.

Peltoperä, K., Dahlblom, T., Turja, L., Rönkä, A., Collin, K., Hintikka, T. & Teppo, U. 2016. Vuorohoidon raamit. Teoksessa U. Teppo & K. Malinen (toim.) Osaamista vuorohoitoon. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisusarja. s. 62-97.

Peltoperä, K. & Hintikka, T. 2016. Pedagogiikan toteuttamisen erityispiirteitä vuorohoidossa. Teoksessa U. Teppo & K. Malinen (toim.) Osaamista vuorohoitoon. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisusarja. s. 148-167. Luettu 03.07.2017.

Pihlaja, P. 2009. Erityisen tuen käytännöt varhaiskasvatuksessa - näkökulmana inklusio. Kavatus 49(2). 146-157.

Pihlaja, P. & Kontu, E. (toim.) Arjen moninaisuutta. Erityisryhmät päiväkodissa. Stakesin raportteja 14/2006. Valopaino Oy. Helsinki 2006.

- Pihlaja, P. & Neitola, M. 2017. Varhaiserityiskasvatus muuttuvassa varhaiskasvatuksen kentässä. *Kasvatus & Aika*. 11(3) 2017. 70-91.
- Rönkä, A., Turja, L., Malinen, K., Tammelin, M. & Kekkonen, M. 2017. Flexibly scheduled early childhood education and care: experiences of Finnish parents and educators. *Early Years. An International Research Journal*. pp 1-16.
- Sajaniemi, N., Suhonen, E., Nislin, M. & Mäkelä, J. 2015. Stressin säätely: kehityksen, säätelyn ja oppimisen ydin. Jyväskylä. PS-kustannus.
- Salonen, E., Laakso, M-L. & Sevón, E. 2016. Young children in day and night care: negotiating and constructing belonging during daily arrivals. *Early Child Development and Care*, 186 (12), 2022-2033.
- Siippainen, A. & Salminen, J. 2016. Minne menet varhaiskasvatus (tiede)? *Kasvatus: Suomen kasvatustieteellinen aikakauskirja* 47 (2016): 1. 82-85.
- Strazdin, L., Korda, R., Lim, L., Broom, D. & D'Souza, R. 2004. Aroud-the-clock: parent work schedules and children's well-being in a 24-h economy. *Social Science & Medicine*. 2004.
- Suhonen, E. & Nislin, M. 2017. Erityislastentarhanopettaja tavallisessa päiväkotiryhmässä. Erityistä tukea tarvitsevien lasten kehityksen ja oppimisen tukeminen inklusiivisessa varhaiskasvatuksessa. *e-Erika. Erityispedagogista tutkimusta ja koulutuksen arviointia*. 1/2017. Koulutuksen arviointikeskus. Helsingin yliopisto.
- Säkkinen, S. 2014. Lasten päivähoito 2013 – Kuntakyselyn osaraportti. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Tilastoraportti. 16/2014.

- Tammelin, M., Malinen, K., May, V., Rönkä, A. & Verhoef, M. 2017. Work schedules and work-family conflict among dual earners in Finland, the Netherlands, and the United Kingdom. *Journal of Family Issues* 2017. Vol. 38(1). 3-24. Sage.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Jyväskylä: Tammi.
- Tuononen, M. 2015. Suomessa varhaiskasvatukseen osallistuminen vähäisempää kuin OECD maissa keskimäärin. *Talous- ja hyvinvointikatsaus*. Tieto & Trendit. 5/2015.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK). 2012. *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa*.
- van Schaik, SD.M, Leseman, PP.M & de Haan, M. 2017. Using a group-centered approach to interactions in early childhood education. *Child Development*. Utrecht University. pp. 1-17.
- Varhaiskasvatuslaki 1973. 36/1973. Finlex. Ajantasainen lainsäädäntö.
- Varhaiskasvatuslaki 2015. OAJ 2015.
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016. Määräys 39/011/2016.
- Varto, J. 1992. *Laadullisen tutkimuksen metodologia*. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Verhoef, M., Tammelin, M., May, V., Rönkä, A. & Roeters, A. 2016. Childcare and parental work schedules: a comparison of childcare arrangements among Finnish, British and Dutch dual-earner families. *Community, Work & Family* 2016. Vol. 19, No. 3, 261-280.
- Viitala, R. 2014. *Jotenkin häiriöks: etnografinen tutkimus sosioemotionaalista erityistä tukea saavista lapsista päiväkotiryhmässä*. Jyväskylä studies in education, psychology and social research 501. Jyväskylän Yliopisto.

Özen, A. & Ergenekon, Y. 2011. Activity-Based Intervention Practices in Special Education. Educational Sciences: Theory & Practice. 11(1). Winter. 359-362.

LIITTEET

Liite 1 Vuorohoidossa toimivien lastentarhanopettajien haastattelukysymykset

HAASTATTELUKYSYMYKSET/LASTENTARHANOPETTAJA, PRO GRADU TUTKIELMA

Tutkimukseni aiheena on Erityistä tukea tarvitsevan lapsen hoitopolku sekä tuen tarpeen toteutumisen arvioiminen vuorohoidon kontekstissa. Tutkimukseni tarkoituksena on selvittää lapsen tuen tarpeen kulkua/prosessia sekä sen toteutumista vuorohoidon arjessa. Haluan saada tietoa vuorohoidon henkilöstön, erityisesti lastentarhanopettajien sekä varhaiserityiskasvatuksen henkilöstön omia kokemuksia ja ajatuksia lapsen yksilöllisen tuen tarpeen toteutumisesta. Myös lastentarhanopettajien ja varhaiserityiskasvatuksen henkilöstön yhteistyö, sen hyvät käytänteet ja kehittämisen kohteet, ovat oleellinen osa tutkimustani.

Taustaa:

1. Millä nimikkeellä toimit?
2. Ryhmän koko, lasten iät/ henkilöstön määrä.
3. Paljonko ryhmässasi on erityistä tukea tarvitsevia lapsia?
4. Millainen on lapsen/lapsien tuen tarve?

Yleistä varhaiskasvatuksesta:

5. Miten koet, näkyvätkö varhaiskasvatuksen viimeaikaiset muutokset (subjektiivinen oikeus, ryhmäkokojen kasvattaminen) vuorohoidossa ja erityistä tukea tarvitsevan lapsen arjessa?
6. Missä määrin päiväkotinne työvuorojärjestelyt mielestäsi tukevat lapsen tuen tarpeen toteutumista?
7. Missä määrin koet, että ryhmässänne/päiväkodissänne toteutetaan kolmiportaisen tuen toimintamallia?

Lapsen arjen toiminta:

8. Miten lapsen tuen tarve on otettu huomioon ryhmän arjen toiminnassa? (avustaja, ryhmäkoon pienentäminen)
9. Montako ryhmää tukea tarvitsevalla lapsella on? Jos useampi, kuka on vastuussa tuen tarpeen toteutumisesta?
10. Miten mielestäsi vuorohoidon erityispiirteet, kuten epäsäännöllisyys, ennakoimattomuus, vaikuttavat lapsen arjen toimintoihin, tuen tarpeen toteutumiseen?
11. Miten lapsen eri kuntoutuselementit, terapiat toimivat vuorohoidon arjessa?
12. Miten mielestäsi lapsen tuen tarpeen toteutuminen toimii mm. iltahoidossa, viikonloppuisin jne?

Yhteistyö vuorohoidon ja varhaiserityiskasvatuksen henkilöstön välillä:

13. Paljonko saatte varhaiserityiskasvatuksen palveluja esim. viikottain? Onko se riittävää? Jos ei, miten kehittäisit sitä?
14. Kuinka paljon teette yleisesti yhteistyötä varhaiserityiskasvatuksen kanssa?
15. Yhteistyön hyviä käytänteitä ja kehittämisen kohteita.

Kiitos osallistumisestasi!

Liite 2 Varhaiserityiskasvatuksen henkilöstön haastattelukysymykset

HAASTATTELUKYSYMYKSET/VARHAISERITYISKASVATUS, PRO GRADU TUTKIELMA

Tutkimukseni aiheena on Erityistä tukea tarvitsevan lapsen hoitopolku sekä tuen tarpeen toteutumisen arvioiminen vuorohoidon kontekstissa. Tutkimuksessani haluan selvittää lapsen tuen tarpeen kulkua/prosessia sekä sen toteutumista vuorohoidon arjessa. Haluan saada tietoa vuorohoidon henkilöstön, erityisesti lastentarhanopettajien sekä varhaiserityiskasvatuksen henkilöstön omia kokemuksia ja ajatuksia lapsen yksilöllisen tuen tarpeen toteutumisesta. Myös lastentarhanopettajien ja varhaiserityiskasvatuksen henkilöstön yhteistyö, sen hyvät käytänteet ja kehittämisen kohteet, ovat oleellinen osa tutkimustani.

Taustaa:

1. Millä nimikkeellä toimit?
2. Montako ryhmää sinulle kuuluu? Montako niistä on vuorohoidon ryhmiä?
3. Millaista tukea lapset tarvitsevat?

Yleistä varhaiskasvatuksesta:

4. Miten koet, näkyvätkö varhaiskasvatuksen viimeaikaiset muutokset (subjektiivinen oikeus, ryhmäkokojen kasvattaminen) vuorohoidossa ja erityistä tukea tarvitsevan lapsen arjessa?
5. Missä määrin vuorohoidossa mielestäsi toteutetaan kolmiportaisen tuen toimintamallia?

Lapsen arjen toiminta:

6. Miten lapsen tuen tarve on otettu huomioon ryhmän arjen toiminnassa? (avustaja, ryhmäkoon pienentäminen)
7. Jos lapsella on useampi ryhmä, miten se mielestäsi vaikuttaa lapsen tuen tarpeen toteutumiseen? Kuka vastaa lapsen tuen tarpeen toteutumisesta?
8. Miten mielestäsi vuorohoidon erityispiirteet, kuten epäsäännöllisyys, ennakoimattomuus, vaikuttavat lapsen arjen toimintoihin, tuen tarpeen toteutumiseen?
9. Miten lapsen eri kuntoutuselementit, terapiat toimivat vuorohoidon arjessa?
10. Miten mielestäsi lapsen tuen tarpeen toteutuminen toimii mm. iltahoidossa, viikonloppuisin jne?

Yhteistyö vuorohoidon ja varhaiserityiskasvatuksen henkilöstön kanssa:

11. Paljonko työskentelet vuorohoidon ryhmissä esim. viikottain? Onko se mielestäsi riittävä määrä? Jos ei, miten kehittäisit sitä?
12. Paljonko teet yleensä yhteistyötä vuorohoidon lastentarhanopettajien kanssa?
13. Yhteistyön hyviä käytänteitä ja kehittämisen kohteita.

Kiitos osallistumisestasi!